

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

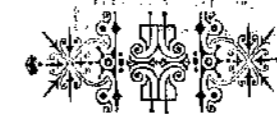
ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΟΡΑ

Δ. Φ. ΚΑΙ ΥΦΗΡΧΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'. — ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΚΑΤΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ

1891

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐσωτερικῶ ὄφ. 10. Ἐξωτερικῶ φρ. χρυσῶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἑταίρων.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

δραχμαὶ 10 ἐν τῷ ἔσωτερικῶ καὶ φράγκα χρυσῶ 10
ἐν τῷ ἔξωτερικῶ.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται ἐν τῷ γραφεῖο τοῦ περιοδικοῦ, κειμένω ἐν τῇ ἐνοσίς τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ὁδῶ Μιλτιάδου ἀριθμ. 27, καὶ ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἀνέστη Κωνσταντινίδου καὶ Γ. Κασιδιᾶ.

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθῆναις.
Collège «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα διαρκὲς πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμειον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν κέμπεται πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς τὸν Ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώρ. Κυπαρίσσην, συμβουλευτάρον.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιεύμενα καὶ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΑἰΡΟΥΝΤΗΣ - Ι. Ε. ΜΕΣΣΙΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1891.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ Ἀδαμαντίου Διακωνταπόλου. — Ἡ παρούσα ζωὴ, ὑπὸ Κ. Μακρῆ διδάκτορος τῆς λατινικῆς. — Ἡ ἐπιηρωδία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χριστιανοῖς, ὑπὸ Μολερίου Σικελιαροπούλου ἰατρονόστου. — Ἐπίδησις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθητικῆς ἐπὶ τῆς ἐκθροστικῆς βουλήσεως, ὑπὸ Σ. Κωνσταντινίδου. — Τὰ μέγα τοῦ ἐκκενθροστικῆς αὐτοῦ Σωτήρος ἔργον. Σκέψεις κατὰ τὴν ἑσπέρην τῶν Χριστιανιστῶν, ὑπὸ Γεωργίου Σπ. Μακρῆ. — Ἡ ἐν τοῖς ἑσπέραις Νεαῖς κήρυξις τοῦ θείου λόγου. — Ἀλληλογραφία.

Ἡ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νομίζομεν ὅτι δὲν περιβαίνομεν τὸ πρόγραμμα τῆς φίλης «Ἀναπλάσεως» προκαλοῦντες τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῆς ἐπὶ ζητημάτων, οὐκ ἄλλοι σκοπὸς εἶνε ἢ βεβαίωσις αὐτῆς ἐκείνης τῆς μεγάλης ἀληθείας, ἣτις πλέον ἢ ἅπαξ οὕτως ἐπιτυχῶς κατεδείχθη ἠποσθηριχθεῖν ἐν ταῖς στίλαις τοῦ περιωδικοῦ τοῦτον, τῆς ἀληθείας περὶ αὐτοτελῶς νοερῆς ὑπαρχούσης ἐν ἡμῶν θείας ἀρχῆς, διαμενόμενης τελείως ἀπὸ τῶν φαινομένων τοῦ ἔσωτερικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἰδίου ἡμῶν πνευματικοῦ βίου. Ὡς ζήτημα ὑψίστης σπουδαιότητος τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐν τῇ μακρῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἀπέβη ἀντικείμενον σπουδαιωτάτων μελετῶν καὶ ἕκαστοι οὕτως ἢ ἕτέρως φιλοσοφίαις ἀείκοντες δ' ἐγένετο ἀφειρητὰ ἀντιρᾶσιων καὶ πέτρα οἰανὲν σκανδάλου, μέλιτος δὲ πάντων διὰ τοῦς περὶ αὐτὸς τὰ πάντα νὰ ἐξηγήσῃ διὰ τοῦ φωσφοῦ καὶ τῆς στατιστικῆς.

Δύο κυρίως ἐπιστήμαι ἔπτονται τοῦ προβλήματος τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, τῆς αὐτοσυνειδησίας αὐτοῦ ἢ τοῦ «ἐγώ», ὡς κινῶς λέγεται, ἢ λογικῆ καὶ ἢ μεταφυσικῆ. Ἡ μὲν πρώτη στοιχοζομένη ἐπὶ τῶν δεδομένων τῆς ψυχολογίας, διὰ τῶν νόμων τῆς δικαιοσύνης ἀποδεικνύει τὴν ἕπαρξιν τῆς αὐτοσυνειδησίας, ἐπὶ τοῦτου ὅμως καὶ μόνου περιορίζεται ἢ ἀποδεικτικῆ αὐτῆς ἰσχύος. Τὸ μετὰ τοῦτο εἶνε ἔργον τῆς μεταφυσικῆς, ἣτις διὰ τῶν δεδομένων τῆς φυσιολογίας καὶ ὀντολογίας ἀποδεικνύει αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ἡμετέρου «ἐγώ».

Ὡς ἡ λογικὴ σαφῶς διδάσκει, ἐν τῇ γνωστικῇ ἡμῶν δυνάμει ἀντικείμενα αὐτῆς γίνονται πλὴν τῶν φαινομένων τοῦ ἔσωτερικοῦ κόσμου καὶ αἱ διαθέσεις καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ἔσωτερικοῦ ἡμῶν βίου, ἦτοι αἱ αἰσθήσεις, αἱ ἀντιλήψεις, αἱ παραστάσεις, αἱ ἰδέαι, αἱ βουλήσεις. Πάντα ταῦτα κυρίως καὶ κατ' οὐσίαν οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ φαινόμενα, δι' ὧν λαμβάνομεν γνῶσιν τοῦ ἔσωτερικοῦ ἡμῶν βίου. Ἡ κυριωδιστάτη ἰδιότης παντὸς φαινομένου ἐκ φύσεως εἶνε ἢ σχετικὴ αὐτοῦ ὑπαρξίς καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἀπολύτου καθ' αὐτὸ ἀδυνατοῦς διότι πᾶν φαινόμενον εἶνε παράγωγον τ. ἐ. δευτέρου πᾶν δὲ παράγωγον προσηποῖται ἀναγκαίως δύο τινα, πρώτιστα μὲν πάντων αἰτίαν παράγουσαν, καὶ δευτέρου «τί», ἐξ οὗ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῆς αἰτίας παράγεται τὸ φαινόμενον. Τὸ φαινόμενον λοιπὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ στερεῖται ἐνεργείας, ἐπομένως δὲ καὶ ἀδυνατοῦς. Τὰς ἰδιότητας ταύτας τοῦ καθόλου φαινομένου δυνάμεθα νὰ

δοκιμάσωμεν και επί των φαινομένων του έσωτερικού ήμῶν βίου. Καί τῷ ὄντι, τί ἀκριβῶς παρατηροῦμεν ἐν αὐτῷ; Αἱ αἰσθήσεις, αἱ ἀντιλήψεις, αἱ παραστάσεις, αἱ βουλήσεις, αὐταὶ αἱ ἰδέαι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ φαινόμενα προϋποτιθέμενα δυνάμεις, τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ὑποίων παράγονται, οὐδὲ εἶνε δυνατὴ ἡ ἀπόλυτος καὶ καθ' αὐτὰ ὑπαρξίς αὐτῶν. Διότι ἄλλως ἢ διανοήσεις τοῦλάχιστον καὶ ἡ βούλησις δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν τοῦτο, σαφῶς ὑποδεικνύσαι ἀνεργῆ ὑφ' ἑαυτοῦ δύναμιν, πρὸς ἣν καὶ ἀναφέρονται, ὡς ἐκφάνσεις αὐτῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ Κάντιος, ὁ ἐξειδικίας τὰ πάντα, μόνον εἰς τὴν ἀφαίρεσιν καταφεύγει, ἵνα πειραθῇ ν' ἀποδείξῃ τὸ δυνατὸν τῆς κεχωρισμένης ἀπὸ τῆς οὐσίας ὑπόθεσιν τοῦ φαινομένου. Ἄλλ' ἢ ἀφαίρεσις οὐδεμίαν θετικὴν ἀποδεικτικὴν ἰσχύϊν ἔχουσα εἶνε ἄπλως ὑποκειμενικὴ ὑπόθεσις τῆς διανοίας ἡμῶν κατ' οὐσίαν μὴ ὑπάρχουσα, ἀλλὰ προϋποτιθέμενη ὑφ' ἡμῶν μόνον πρὸς διευκλίνωσιν τῆς λύσεως λογικῶν ζητημάτων. Οὕτως ὁμοθεΐσης τῆς φύσεως τῶν φαινομένων τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς δύο διάφοροι σχολαὶ ἀντιθέτως ἀλλήλαις ἐξηγοῦσι τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ σχολὴ τῶν ἄγγλων ἐμπειρικῶν ἀπὸ τοῦ Hume μέχρι τοῦ Spenser νομίζουσι τὸ ἡμέτερον «ἐγὼ» οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄθροισμα τῶν φαινομένων τούτων. Ὁ Hume σαφῶς ὀνομάζει αὐτὸ «ἐκφάνσιν τοῦ ἀθροίσματος ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν ποιικίλων ἡμῶν ἀντιλήψεων,» κατὰ διαφόρους χρόνους (1). Κατὰ συνέπειαν ἀρνείται αὐτῷ τὴν τε «ἀπλότητα» ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τὴν «αὐτοτέτητα» ἐν διαφόροις χρόνοις. Ὁ Stuard Mill μὴ θυνάμενος ν' ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξίαν «κοινοῦ δεσμοῦ» συνάπτουτος τὰ φαινόμενα ταῦτα, δεσμοῦ «διηλεκτοῦ καὶ σταθεροῦ», ὅμως νομίζει, ὅτι ὁ δεσμὸς οὗτος εἶνε ἄγνωστος ἡμῖν, ὡς αὐταντιζόμενος σχεδὸν μετὰ τοῦ πνεύματος ἡμῶν τοῦτο δὲ οὐχὶ πάντοτε καὶ ἀκριβῶς ὑπόκειται εἰς τὴν γνῶσιν ἡμῶν (2). Εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Mill συμπέρασμα καταλήγει καὶ ὁ Spenser, ἀφορμώμενος ὅμως ἀπὸ σαφεστερας ἢ ἐκεῖνος ἀρχῆς διότι ὁ Spenser ἀποδέχεται τὴν ὑπαρξίαν τοῦ τε ὑποκειμένου καὶ τοῦ αντικειμένου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, πᾶσαν δὲ αἰσθήσιν ἢ ἄλλην ἐκφάνσιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων θεωρεῖ ὡς σχέσιν τῶν δύο τούτων ἐννοιῶν πρὸς ἀλλήλας, θεωρεῖ ὅμως ἀδύνατον τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ προσωπικοῦ ὑποκειμένου.

Ὡς εὐνόητον ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποβαίνει, οἱ

(1) Hume. Traité de nature humaine. Γ'ελ. μετφ. I, 342.

(2) S. Mill. Philosophie de Hamilton. γαλ. μετάφρασις 261.

ἀντιπρόσωποι τῆς ἀγγλικῆς σχολῆς, φυσιολόγοι μᾶλλον ἢ ψυχολόγοι καὶ μεταφυσικοί, μείζονα προσοχὴν στρέφουσιν εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ἀρχικῶν στοιχείων τοῦ ἡμετέρου «ἐγῶ», καὶ δὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν ὄρθου ἢ ἐσφαλμένου καθορισμοῦ αὐτῆς στηρίζεται ἡ ὀρθὴ καὶ ἀκριβὴς κατανόησις τῆς προσωπικότητος. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐξηγήσει, ἣν δίδουσιν, αὐτῆς, ποιῶνται ἐσφαλμένην χρῆσιν τῶν φαινομένων διότι εἶτε ὡς ἄθροισμα φαινομένων νοηθῇ αὐτὴ, εἶτε ὡς φαινόμενον διακεχωρισμένον μὲν ἀπὸ τῶν ἄλλων, συνενοῦν ὅμως αὐτὰ, εἶτε «κοινὸς δεσμὸς» τοῦ Mill νοηθῇ, πάντοτε ἐθρυσκόμεθα πρὸς τῆς ἀπαιτήσεως τῆς φυσιολογίας, καθ' ἣν τὰ φαινόμενα, αὐτὰ καθ' αὐτὰ στεροῦμεν ἰδίαν ἀνεργείαν, δὲν δύναται ν' ἀποτελέσωσιν ἄθροισμα «κοινόν» ἔχον δεσμὸν μὴ λησμονώμεν δὲ ὅτι ἐν ταῦθα πρόκειται περὶ φαινομένων οὐχὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἡμῶν βίου ὡς μόνος δεσμοῦ, ὃν ὑποτίθουσιν ἢ ἐννοιοῦν τοῦ φαινομένου, εἶνε ὁ δεσμὸς τῆς αἰτιότητος ὁ δεσμὸς ὅμως τῆς αἰτιότητος εἶνε δεσμὸς παραγωγῆς ἢ μᾶλλον παραγωγῆς τοιαύτη ὅμως παραγωγὴ εἶνε οὐ μόνον φυσικῶς ἀδύνατος, μετὰ τῶν φαινομένων, ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς ἀδιανόητος ἢ σχέσις τῆς αἰτιότητος ὑπάρχει μόνον μετὰ τῆς παραγωγῆς αἰτίας καὶ τοῦ φαινομένου. Πλὴν τοῦτου, ἡ ἀποδοχὴ τῆς περὶ συνειδήσεως ὡς φαινομένου ἢ ἀθροίσματος φαινομένων ὑποθέσεως καταστρέφει τὴν περὶ αὐτῆς ἐννοιαν τῆς ἐνότητος ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τῆς αὐτοτέτητος ἐν διαφόροις χρόνοις διότι ἄθροισμα φαινομένων, ὡς ἦδη ὁ Κάντι κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης παρετήρησε, σημαίνει διαδοχὴν καὶ ἀντίμειξιν, διαδοχὴν ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς παραγωγῆς αὐτῶν καὶ ἀντίμειξιν ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς συνυπαρξέως. Ἄλλὰ τότε διὰ τίνας θαύματος αἱ δύο αἰτιαὶ ἰδιότητες, ἢ διαδοχὴ καὶ ἢ ἀνάμειξις, αἰτινες ὑποδεικνύσι πληθὺν καὶ πολλαπλότητα, ἢ δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς ἐνότητα; Ἄλλὰ καὶ ἂν κατὰ πάντα τὰ ἄλλα ἀπεδεχόμεθα τὴν ὑπαρξίαν μόνον φαινομένων, ἢ ὑπόθεσις ἡμῶν πάλιν ὀφείλει ἀναγκάως νὰ προσκρούσῃ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τῆς διανοήσεως καὶ τῆς βουλήσεως. Ἄν ἐν πάσῃ ἄλλῃ ψυχικῇ ἐνεργείᾳ, ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἐκφάνσει τοῦ ἐσωτερικοῦ ἡμῶν βίου, ἢ ὑπαρξίς τῆς αἰτίας καὶ τοῦ παράγοντος ὄντος ὑπὸ τὸ φαινόμενον εἶνε οὐχὶ ἀκριβῶς σαφῆς, ἐν ταῖς δύο ὅμως ταύταις ἐνεργείαις, τῇ διανοήσει καὶ τῇ βουλήσει, ἢ ὑποκειμενικῇ ἐκ τῶν προτέρων ὑπαρξίς ἐνεργούσης οὐσίας εἶνε οὐ μόνον καταφανής, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία. Ἀρκεὶ μόνον νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ μὲν διανοήσις εἶνε ἐνεργεία συγκρίσεως, πᾶσα

δὲ συγκρίσις προϋποτίθουσιν ἀναγκάως συγκρίνον ὄν, τὴν δὲ βούλησιν διακρίνει ἢ ἰδιότης τῆς ἐλευθερίας, ἀπαιτούσης ἐπίσης ἐλευθερίας ἐνεργοῦν ὑποκειμένου. Κατὰ ταῦτα ἡ ὑπόθεσις τῶν φαινομένων τῆς ἀγγλικῆς σχολῆς καταστρέφει ὑπ' αὐτὴν δ' ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν τὰς παραγούσας αἰτίας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ παράγον ὄν διότι αἱ παράγουσαι ἐνεργείαι εἶνε τι διάφορον τοῦ τε φαινομένου καὶ τοῦ ὄντος, προϋποτίθουσιν ὅμως ἀμφοτέρω ταῦτα καὶ δὲν δύναται οὔτε νὰ ὑπάρξῃ οὔτε νὰ νοηθῇ ἄνευ τῆς ὑπάρξεως ἀμφοτέρων τούτων. Ἡ ἐνεργεία, ἢ δύναμις παραγωγῆς κάλλιον ὀνομαζομένη, εἶνε σχέσις, ἣτις προϋπάρχει μὲν τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ δὲν νοεῖται ἄνευ αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ τὴν μόνον τῆς ἀφαιρέσεως.

Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω βραχέων ἐξάγεται, ἡ διδασκαλία τῆς ἐμπειρικῆς σχολῆς περὶ συνειδήσεως καὶ αὐτοσυνειδησίας μείζονα σημασίαν ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἐμπειρικὴν καὶ ἐξ αντικειμένου διαμύθοσαν αὐτῶν, ἐπομένως κατ' ἀκολουθίαν τῇ ἀναλυτικῇ μεθόδῳ. Τὴν ἀντιθέτου σχεδὸν διεύθυνσιν ἐβάδισαν οἱ φιλόσοφοι τῆς ἡπειρωτικῆς βιβρώσης, ἰδίᾳ τῆς Γερμανίας, οἵτινες πάντες σχεδὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχυρῶς ἀπετηρίας μόνον ἐν τοῖς καθέκαστα διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἀκολουθοῦντες ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ μερικῇ σχολῇ. Οὕτως ἐξ ἐνός ἔχουμε τὸν Κάντι, τὸν Fichte καὶ Schelling καὶ ἐξ ἄλλων τοὺς φημισταμένους τῆς σχολῆς τὸν «ἀσυνειδήτου» Schopenhauer καὶ Hartmann. Ὁ Κάντι ἐξείλετο τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐξέλεξε τῆς γνώσεως καταλήγει εἰς συμπέρασμα, καθ' ὃ ἀποδέχεται δύο εἴδη συνειδήσεως, ὃν ἡ μὲν παρέχει ἡμῖν τὴν διαμύθοσαν τῶν διαφορῶν καὶ διαδοχικῶν ἡμῶν ἀλλοιώσεων, ἢ δὲ παρέχει ἡμῖν τὴν ἰδέαν τοῦ «ἐγῶ» ἐν τῇ ἐνότητι αὐτοῦ («καθαρὰ ἐποπτεία»). Κατὰ ταῦτα ἡ μὲν πρώτη εἶνε συνειδήσις ἐμπειρικῆς, οὕτως εἰπεῖν, θεωροῦσα τὰ ἐν ἡμῖν φαινόμενα καθ' ἣν στιγμὴν συντελοῦνται, ἢ δὲ δευτέρα εἶνε συνειδήσις ἐποπτικῆς (transcendentale), μὴ γνωρίζουσα ἡμῖν οὐδὲν φαινόμενον, οὐδὲν ὄν, ἀλλὰ παρέχουσα ἡμῖν τὴν ἀρχικὴν καὶ ἐκ τῶν προτέρων κατάστασιν πάσης γνώσεως, τὴν ἰδέαν τοῦ νοοῦτος ὑποκειμένου ἐν τῇ ἐνότητι αὐτοῦ ἢ πρώτη παρέχει ἡμῖν τὴν «ὕλην» τῆς γνώσεως ἡμῶν αὐτῶν, ἢ δευτέρα ἀποτελεῖ τὸν «τύπον» αὐτῆς (1). Ἡ ἐνότης ἢ παρατηρούμενη ἐπὶ τῆς ἐμπειρικῆς συνειδήσεως δὲν ἀπορρεῖ κατὰ Κάντι ἐξ αντικειμενικοῦ τῶν φαινομένων αὐτῆς δεσμοῦ (ὡς τοῦτο ἐδογματίσαν οἱ ἄγγλοι φιλόσοφοι), ἀλλ' ὑπάρχει ἦδη ἐκ τῶν προτέρων κατὰ συνθετικὸν νόμον, καὶ μόνον οὕτως ὑπάρχουσα ἀποβαίνει κατόπιν

ἄρος τῆς ἀναλυτικῆς ἐνότητος ἐν τῇ συνειδήσει (1). Ἐν τούτοις ὁ Κάντι εἰς τὴν ἀνωτάτην ταύτην βαθμίδα τῆς προσωπικῆς παραστάσεως, εἰς τὴν ἐποπτικὴν λεγομένην συνειδήσιν, ἀρνεῖται ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ οἱ ἐμπειρικοὶ ἠρνήθησαν αὐτῇ, τ. ε. τὴν ὀντολογικὴν ὑπαρξίαν, καίπερ ἀναγνωρίζει αὐτὴ τὴν ἰδιότητα τοῦ «ὀρίζεσθαι εἰς ὑποκειμένου». Ὁ Κάντι ποιεῖται τὸν ἀκόλουθον συλλογισμόν. «Ἡ συνειδήσις, ἵνα θεωρηθῇ ὡς πραγματικὸν ὄν, ἐνάγκη νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἀντικείμενον. Ἐν τούτοις «ἔτι δὲν κινεῖται οὐσα τὸ κέντρον τῶν φαινομένων αὐτῆς, ἐν ᾧ, ἵνα θεωρηθῇ ὡς οὐσία, ἐνάγκη νὰ καταλάβῃ θέσιν ἀντικειμένου καὶ ὡς τοιοῦτον νὰ γνωσθῇ ὑφ' ἡμῶν». Ποιούμενος δὲ σαφῆ διάκρισιν μετὰ τὸ ὅτι οὐκ εἶνε οὐ διατελοῦντος ταῦτο ἐν μέσῳ τῆς ποιικιλίας τῶν παραστάσεων αὐτοῦ, καὶ οὐκ εἶνε διαμενουσῆς ἀνελλοιώτου ἐν μέσῳ τῶν μεταβαλλομένων αὐτῆς κατὰ στάσιν, ἀποφαίνεται, ὅτι αἱ δύο αἰτιαὶ ἐννοιαὶ (ὑποκειμένου καὶ οὐσίας) δὲν δύναται νὰ ταῦτισθῶσι, διότι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ πρόκειται λόγος περὶ ἀφρημένης ἐξ ἐποπτείας καὶ ἐκ τῶν προτέρων αὐτοτέτητος, ἐν δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρόκειται περὶ αὐτοτέτητος τοῦ ὄντος ὡς ἀντικειμένου τῆς ἡμετέρας διανοήσεως θεωρουμένου. Ἡ τοιαύτη διάκρισις φέρει τὸν φιλόσοφον τοῦτον εἰς ἐκεῖνο ἢ δὴ τὸ συμπέρασμα, ὅπερ οὐχὶ ἀπιθάνως ἐγέννησε τὴν φιλοσοφίαν τοῦ «ἀσυνειδήτου» παρὰ τῷ Hartmann καὶ τῷ Schopenhauer, παρὰ τῷ τελευταίῳ μάλιστα τὴν ἀντικατάστασιν τῆς τε συνειδήσεως καὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας ὑπὸ τῆς «βουλήσεως». Ὁ Κάντι δηλ. ἐν τελικῷ συμπέρασματι ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ «ἐγὼ» εἶνε μόνον ὑποθετικὸν ὑποκειμένου, ἄγνωστον, ἐν χ, τὸ ὅποσον ὑποτιθέμεθα, ἵνα φέρωμεν εἰς ἐνότητα τὴν ποιικίλιαν τῶν διανοημάτων ἡμῶν (2). Τὸ «ἐγὼ» εἶνε παράστασις κειμένη ἀνωτέρω πασῶν τῶν ἄλλων παραστάσεων, ἀνεξάρτητος ἀπ' αὐτῶν, ἐν ὅσῳ σι δι' ἑαυτῆς αὐτὰς καὶ ἐπιπέσοσα ἐρμηνευτικὸν φῶς ἐπ' αὐτῶν. Προβαίνων δ' ἐπιπεραιτέρω λέγει, ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ «ἐγῶ» εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ πρῶξις τοῦ ἐκουσίου τοῦ λογικοῦ ἡμῶν, δὲν εἶνε ὅμως ἀληθῆς πραγματικότης, ἀληθῆς οὐσία εἶνε ἡμιπραγματικότης, μὴ δυναμένη ἀμέσως νὰ γνωσθῇ οὔτε νὰ καταστῇ ἀντικείμενον τῆς διανοήσεως ἡμῶν.

Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς καταφαίνεται, ὁ Κάντι ὀρίξων ὡς ὀρίζει τὴν συνειδήσιν, καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν πραγματικότητα τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἀρχῆς, διότι τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο. Καὶ ὅμως ἡ κατά-

(1) Λύσις. I, 162.

(2) Posdouts. La metaphysique et ses rapports avec les autres sciences. P. 74.

(1) Kant. Raison pure I, 161.167.177.

τάξιν τῆς ἀρχῆς ταύτης εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰδεῶν, ἢ τῶν παραστάσεων, ὡς ὀνομάζει αὐτάς, ἔντιμος ἀντιφάσκει πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ περὶ αὐτῆς λέγει ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ καταστῇ ἀντικείμενον τῆς ἡμετέρας διανοήσεως· διότι κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν Καντιανὴν φιλοσοφίαν, ἢ ἰδέα οὐσα δημιουργημάτων τῆς διανοήσεως ἡμῶν ἐξ ἐποπτείας, δύναται νὰ ᾖ ἕμα καὶ ἀντικείμενον αὐτῆς. Οὕτως ὁ φιλόσοφος ἡμῶν ἀποδεχόμενος ἐπὶ τῆς ἡμετέρας προσωπικότητος ὡς ἀπαραιτήτους ὄρους τὰ δύο ταῦτα, τ. ἔ. τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ταυτότητα, δὲν ἀρνεῖται ἕμα καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματικότητος αὐτῆς, μέχρι τῆς ἀποδείξεως τῆς ὁμοίως ὅμως ἀδυνατεῖ ν' ἀνυψωθῇ ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκειῆς τοῦ ἰδίου συστήματος.

Μετὰ τὸν Kant, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ὁ Hartmann καὶ ὁ Schopenhauer οὐδὲν ἄλλο ἐπαρέχον ἢ ν' ἀναπτύξωσι πλατύτερον τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, ἢν εἶδομεν. Ἀμφότεροι οὗτοι μὴ ἀποδεχόμενοι κατ' οὐσίαν τὴν ὑπαρξίν τοῦ «ἐγῶ», ἀλλ' ἀποδίδοντες αὐτὴν διὰ τῆς ἐννοίας τῆς παραστάσεως, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι καὶ ν' ἀρνηθῶσι τὸ γεγονός τῆς αὐτοσυνειδησίας, καταφεύγουσιν εἰς ἰδίως ἐξηγήσεις, αἵτινες διακρίνουσι τὴν φιλοσοφίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ Kant· ὅτι ὁ φιλόσοφος οὗτος ἀπεφάνητο περὶ τῆς «ἰδέας τοῦ ἐγῶ» ὡς ἀγνώστου καὶ μὴ ὑποπιπτούσης εἰς τὴν κατάληψιν τῆς διανοήσεως ἡμῶν, τοῦτο αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ταῖς ὡς θεμέλιος ὄρος τῆς φιλοσοφίας τοῦ «ἀσυνειδήτου» ἐν ἀρχῇ μὲν παρὰ τῷ Hartmann, συμπληρωμένον δὲ παρὰ τῷ Schopenhauer· ὅτι κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ἀποτελεῖ τὸ «ἐγῶ» δι' ἡμῶν εἶνε μίαν ἰδέαν μόνον, διότι ἡ οὐσία, ἐξ ἧς ἡ ἰδέα αὕτη παράγεται, εἶνε «ἄγνωστος» ἡμῖν. Ἐνταῦθα καὶ ἡ αὐτοσυνειδησία, ὡς ἀπαιτούσα τὴν ἀντικειμενοποίησιν τῆς ἰδέας ταύτης (ὅπερ εἶνε δυνατόν μόνον δι' ἀνωτέρας τοῦ νοῦ ἐργασίας, τ. ἔ. διὰ τῆς ἐποπτείας καὶ ἀφαιρέσεως) εἶνε δυνατὴ μόνον παρὰ τοῖς ἀνεπτυγμένοις τῶν ἀνθρώπων καὶ δι' ἂν ἐξῆ τὸ πράγμα, ἢ αὐτοσυνειδησία, καὶ παρὰ τὰ λεγόμενα ταῦτα τοῦ Hartmann, εἶνε φαινόμενον γενικόν, διὰ τοῦτο ὁ Schopenhauer νομίζει ὅτι θεραπεύει τὸ κακὸν παρ' οὐσιάζων ἡμῖν ὡς ἀντικείμενον ἐν τῇ συνειδήσει τὴν βούλησιν. Ἀυστηρῶς ὅμως καὶ ἐνταῦθα ἡ οὐσία ἐλλείπει, διότι καὶ ἐνταῦθα δὲν παρέχεται ἡμῖν ὡς ἀντικείμενον ἢ οὐσία τῆς βουλήσεως, ἣτις εἶνε τὸ «ἀσυνειδήτου» τ. ἔ. τὸ ἄγνωστον, ἀλλὰ μόνον «αἰ ἐκφάνσεις τῆς ἐκουσίας ἐνεργείας». Ἡ ἐννοια τῆς αὐτο-

(1) Hartmann. Philosophie de l' inconscient σελ. 36.37.69.

συνειδησίας ἀπαιτεῖ ἀναμφιβόλως τὴν ὑπαρξίν ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου· τοῦτο δὲν ἀρνεῖται ὁ Schopenhauer. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι ὄροι δὲν πληροῦνται ὑπὸ τῆς ἐννοίας, ἢν περὶ τῆς ἀπλῆς συνειδήσεως ἔχει ὁ φιλόσοφος οὗτος. Διότι αὕτη, ἢτοι τὸ ὑποκείμενον τῆς γνωστικῆς δυνάμεως, ὡς οὐσα «ἀναγκαῖος σύνδεσμος πασῶν τῶν παραστάσεων, οὐδόπως δύναται αὐτὴ κατ' αὐτὴν νὰ γένηται παράστασις» τ. ἔ. ἀντικείμενον εἰς ἑαυτήν. Ὅτε ὅμως ἀπέναντι πάντων τούτων τῶν ἀρνήσεων ἐρείθεται τὸ ζήτημα: πῶς γινώσκουμεν τὰς διαφόρους δυνάμεις τοῦ ἀσυνειδήτου τοῦτου ὑποκειμένου, τὴν αἰσθησιν, τὴν διάνοησιν, αὐτὴν ἔτι τὴν βούλησιν, ἐκείτος ἀπαντᾷ δι' ἐξηγήσεως τῶσον ἀσαφὸς ὅσον καὶ ἀπαράδεκτον. Παράλειποντες ἢδὲ τὰς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου θεωρίας τοῦ Herbart καὶ Wundt, ὅτινες οὐδὲν ἄλλο ἐπαρέχον ἢ νὰ συστηματικοποιήσῃ καὶ τεχνικώτερον μορφοῦσῃ ὁ μὲν τὴν περὶ τοῦτου διδασκαλίαν τοῦ Hartmann, ὁ δὲ τὴν τοῦ Schopenhauer, παρατηρούμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ σχολῇ, τῇ σχολῇ τοῦ ἰδεαλισμοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν παρέχεται πλήρης περὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας ἐξηγήσις. Καὶ ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐμπειρικοῖς, οἱ ὄροι οἱ ἀπαιτούμενοι πρὸς μόρφωσιν τῆς αὐτοσυνειδησίας (ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον) διέμεναν· οἱ αὐτοί, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ πληρωθῶσι διὰ τὴν ἀπλοῦστατον λόγον, ὅτι τὰ κενὰ φαινόμενα τῶν ἐμπειρικῶν ἀντικειμένων ἐν τῷ ἰδεαλισμῷ ὑπὸ οὐδὲν ἦγον κενῶν πραγμάτων, τ. ἔ. ὑπὸ τῶν ἀρηρημένων ἰδεῶν. Ὅς παρ' ἐκείνοις, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐλλείπει ἡ οὐσία, ἢ πραγματικὴ ὑπαρξίς, καίπερ ὑπάρχουσιν αἱ προϋποτιθεῖσαι αὐτὴν δυνάμεις αἰσθησις, διάνοησις, βούλησις).

Τὸ ζήτημα τὸ περὶ τῆς πραγματικῆς τοῦ «ἐγῶ» ὑπαρξέως, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης ἡμῶν εἴπομεν, εἶνε καθαρῶς γνωσεολογικόν, ἔχον ἀναφορὰν πρὸς τὴν δύναμιν τῆς διανοήσεως κατ' ἐξοχίαν. Ἀναμφιβόλως ἀνάγκη παρίσταται νὰ ὁρίσῃ τις ἐν τῶν προτέρων μίαν τινὰ μέθοδον, κατ' ἣν θὰ μισοφωθῇ ἢ περὶ αὐτοσυνειδησίας ἐννοία. Οἱ ἐμπειρικοὶ ἀκολούθως τῇ ἰδίᾳ φιλοσοφικῇ σχολῇ τῷ φυσικῷ λόγῳ ἀποδέχονται ὡς τοιαύτην μέθοδον τὴν ἀναλυτικὴν, καὶ κατὰ τὸ ἐκ πρώτης ὕψεως φαινόμενον αὕτη εἶνε καὶ ἡ προσφωρωτέρα εἰς τὴν γνωστικὴν ἡμῶν δύναμιν· διότι, ἀφ' οὗ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γνώσεως, ἀνάγκη κατὰ φυσικὴν ἀπαιτήσιν ν' ἀρχώμεθα ἀπὸ τοῦ ἐπὶ μέρους καὶ τοῦ φαινομένου (ἐνταῦθα, τῆς αἰσθήσεως, ἀντιλήψεως, παραστάσεως, ἰδεῶν). Ἐν τούτοις ὅμως ἀκριβῶς ἐπὶ τούτου ὑπάρχει τὸ σημεῖον τῆς παρεξηγήσεως. Δὲν κατε-

νοήθη δηλ. ὑπὸ τῶν ἐμπειρικῶν, ὅτι πρὸ τῶν φαινομένων εἶνε δεδομένη ἢ οὐσία, τὸ ἦν πρὸ τοῦ ἐπὶ μέρους ἢ γενικόν· πρὸ τοῦ πολλοῦ τὸ ἐνιαίον, ἢδὲ ἐν αὐτῇ τῇ πράξει τῆς γνώσεως. Καὶ πράγματι ἡ διάνοησις αὕτη κατ' αὐτὴν εἶνε ἐνέργεια ὑποκειμενικὴ· εἶνε ἐνέργεια, ἣτις ὑπάρχει μόνον διότι ὑπάρχει ἐνεργὸν ὑποκείμενον· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὑπαρκτὸν ἦν. Ἀμφότερα, τ. ἔ. τὴν τε ἀναγκαιότητα τοῦ ὑποκειμένου καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὡς εἶδομεν ἢδὲ, δὲν ἀρνεῖται οὐτε ἡ ἐμπειρικὴ σχολὴ οὐτε οἱ φιλόσοφοι τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Οὕτως ἀνάγκη ν' ἀποδεχόμεθα, ὅτι πρὸ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου τῆς παρεχούσης ἡμῖν φαινόμενα, ἐν τῇ διανοήσει κυριεῖται ἡ συνθετικὴ μέθοδος παρέχουσα ἡμῖν τὴν οὐσίαν καὶ ταύτην ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῆς καὶ ἀπλότῃ. Διότι τὸ ἦν τὸ εἰθέμενον διηλεκτικῶς ὡς ὑποκείμενον τῆς διανοήσεως ἐξορίζεται ἢν ἐνιαίον ἀπέναντι τῆς πολλαπλότητος τῶν ἀντικειμένων τῆς διανοήσεως, καὶ ταῦτον ἑαυτῷ τ. ἔ. ἀπλοῦν ἀπέναντι τῆς ποικιλίας καὶ τοῦ μεταβλητοῦ ἐκείνων. Κατὰ ταῦτα αἱ ἐκφάνσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου, αἶ τε αἰσθήσεις καὶ ἀντιλήψεις καὶ παραστάσεις καὶ βουλήσεις καὶ εἰ τι ἕτερον, οὐσα καὶ ὄχι φαινόμενα, ἀνάγκη ἵνα ἐξηγηθῇ ἢ ἐνότητι αὐτῶν, ν' ἀπορρέωσιν ἀπὸ ἐνιαίου κέντρου κατὰ τὴν συνθετικὴν μέθοδον ἢ ν' ἀναφύονται εἰς ἐνιαῖον κέντρον κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον. Τὸ κέντρον τοῦτο μὴ δυνάμενον, ὡς ἐδέχθη ἢδὲ, νὰ ᾖ οὐτε φαινόμενον οὐτε σύνολον φαινομένων, ἀνάγκη νὰ ᾖ οὐσία ὑπαρκτὴ, ἐνιαία καὶ ἢ αὐτῇ, ἀπλῆ ἐπομένως καὶ ἀμετάβλητος, τὸ «ἐγῶ» ἡμῶν. Ἀλλὰ τὸ «ἐγῶ» ἡμῶν τοῦτο δὲν εἶνε ἀσυνειδήτου, ὡς ὁ Hartmann, ὁ Schopenhauer καὶ ὁ Wundt ἀπεδέξαντο. Διότι τὸ «ἐγῶ» ὡς ἔχον ἀφ' ἐνὸς τὴν βούλησιν, δι' ἧς δύναται ὑποκειμενικῶς νὰ ἐνεργῇ, καὶ τὴν διάνοησιν, δι' ἧς δύναται νὰ γινώσκῃ πᾶν ὅτι ἢν βουλήθῃ, καθίσταται πρότερον πάντων ἀντικείμενον τῆς διανοήσεως αὐτῷ ἑαυτοῦ, τ. ἔ. βούλῃ γινώσκειν αὐτὸ ἑαυτὸ, αὐτὸ ὡς οὐσία ὑποκειμενικὴ ὅλως (καὶ δι' ἡ γινώσκουσα) ἑαυτὸ ὡς κέντρον ἐνεργείας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ (ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ) βίῳ. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀντικειμενοποίησις τοῦ «ἐγῶ», ἢς τὴν ἀνάγκην δεῖδειν ὁ Kant, ἀλλ' ἢν δὲν ἀπέδειξε, τ. ἔ. ἡ ἀνεξάρτητος ὑπαρξίς αὐτοτελοῦς ἐν ἡμῖν ἀρχίς, καθίσταται πασιφανὴς ἐν τῇ πράξει τῆς αὐτοσυνειδήσεως, τ. ἔ. ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ «ἐγῶ» ὡς νοοῦντος ὑποκειμένου, καὶ τοῦ ἀθροίσματος τῶν παραστάσεων τοῦ «ἐγῶ» ἐν τῇ συνειδήτῃ αὐτῶν ἐνότητι, ὡς ἀντικειμένου ὅτε δηλ. ἢ ὑπαρξίς μου ὡς παράστασις ἀπλῆ γίνεται ἀντικείμενον τῆς διανοήσεώς μου, τότε ἢ ἐνεργῶσα καὶ δημιουργοῦσα τὴν παράστασιν

ταύτην ὑπαρξίς μου διατελεῖ οὐσα τὸ ὑποκείμενον. Καὶ ἵνα τυπικώτερον πῶς καὶ συντόμως εἴπωμεν «ἐν τῇ αὐτοσυνειδήσει, εἰς τὸ «ἐγῶ» ὡς εἰς τύπον τῆς συνειδήσεως ἀντιτίθεται τὸ ἐγῶ ὡς περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως».

Ἐν Κεῖβρ τῆς Ρωσίας 15 Ὀκτωβρίου 1891.
Ἄδαμάντιος Λιαμαντόπουλος.

Ἡ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ

Ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ἐπίσημος καὶ θνητὸς ἡμῶν βίος, καίπερ βραχὺς καὶ ὡς τὰ πολλὰ πρόωρος τελευτῶν, παρὰ πάντων οὐχ ἦτον πολυμοχθὸς καὶ πολυκύμαντος ὡμολογῆται· «Ἀσχολία μεγάλη, λέγει ἡ θεία Γραφή, ἐκίσταται παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ζυγὸς βαρὺς ἐπὶ νιότης Ἀδάμ, ἀφ' ἡμέρας ἐξόδου ἐκ γαστρὸς μητρὸς αὐτῶν ἕως ἡμέρας ἐπὶ ταφῇ εἰς μητέρα πάντων... Ἀπὸ καθημένου ἐπὶ θρόνου ἐν δόξῃ ἕως τεταπεινωμένου ἐν γῆ καὶ σποδῷ. Ἀπὸ φοροῦντος ὑκίανθου καὶ στέφανου ἕως περιβαλλομένου ὡμόλυνου. Θυμὸς καὶ ζῆλος καὶ ταραχὴ καὶ σάλλος καὶ φόβος θανάτου καὶ μήνυμα καὶ ἔρις, καὶ ἐν καιρῷ ἀναπαύσεως ἐπὶ κοίτης ὕπνος συκτὸς ἄλλοιῶ γυνῶσιν αὐτοῦ» (Σειρὰχ Μ'. 1·81). Τοιοῦτος ὁ παρὼν βίος, ἐναγώνιος κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ διηλεκτικῶς καὶ ἀδύνατος κλυδωνιζόμενος. Καὶ κόσμος τρώντι ἀλλεϊκῶς περιστάσεις δὲν περιστοιχίζουσιν ἡμᾶς, καὶ εἰς ποῖα καὶ πόσα θλιβερὰ συμβεβηκότα δὲν ὑποκείμεθα συνεχῶς! Αἱ καρδιοβόροι μέριμναι, αἱ θλιβεραὶ σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις, αἱ οἰκτικαὶ ἐριδες καὶ διχογνωμίαι, ἐξ ἀσημάντων πολλάκις αἰτίων ἐγειρόμεναι, αἱ τῶν τέκνων ἀπειθεῖαι καὶ παρεκτροπαί, ποικίλα συμβάντα ἀναγὰ καὶ δυσάρεστα πολλάκις, ἀπροόπτως ἐπισκίησαντα, καὶ παντοῦ ἄλλαι λύπης καὶ μελαγχολίας ἀφορμαὶ σπανίως παρὰ τοῖς βροτοῖς λείπουσι. Τὰ δὲ πολυειδῆ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ πάθη, ἐκ νεαρῶς ὡς τὰ πολλὰ ἡλικίας ὑποδουλοῦντα τὸν ἄνθρωπον, καθιστῶσιν αὐτὸν ἐρμαιον μέχρις ἐσχάτου πολλάκις γήρατος, καὶ πληροῦσι τὸν βίον αὐτοῦ θλίψεων καὶ συμφορῶν. Πρὸς δὲ τούτοις τὰ πολυπληθῆ καὶ ποικίλα νοσήματα, αἱ κατὰ καιρὸν ἀναφαινώμεναι ἐπιδημικαὶ καὶ ἐνδημικαὶ νόσοι, θανατηφόροι συνήθως καὶ ἐνίοτοι, οἱ αἰφνιθιοὶ καὶ ἀπροσδόκτοι φιλτάτων ὑπάρξεων θάνατοι, καὶ πλεῖστα ἄλλαι ἀνέλπιστοι τῆς τύχης ἐναντιότητες καὶ καταδρομαί, ἐμβάλλουσιν ἡμᾶς εἰς φόβον καὶ ἀπελπισμὸν καὶ καθιστῶσι τὴν ζωὴν ἡμῶν μικρὴν καὶ πολυστέφανον.

Πρόσθετος τούτοις τὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ δολίων ἀνθρώπων ἐπιβουλάς καὶ ἀδίκους ἐπιθέσεις, τῶν φθονερῶν καὶ μισούντων τὰς δυν-

φηνίας και συκοφαντίας, τῶν νομιζομένων τέως φίλων, τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀμφίροπον φιλίαν, τὴν τῶν οὐκείων καὶ τῶ γενεῖ προσηκόντων φενδεπίπλωστον ἀγάπην καὶ ἀνοικίον συμπεριφορῶν, τὰς ἐν τῷ κινωτικῷ βίῳ συνήθειες ζημίας καὶ δυσπραγίας, τὰς ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ λοιπαῖς βιοποριστικαῖς ἐπιχειρήσεσιν ἀντιξόους περιστάσεις καὶ ἀποτυχίας, καὶ ἐχεις ὀπωσθῶν πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς τοῦ βίου ἀθλιότητος. Καὶ τούτων δυστυχῶς οὐδέ τις ἀμέτοχος διατελεῖ, ἔστω καὶ πλουσιώτερος ἔστω καὶ εὐτυχέστερος παρὰ πολλοῖς νομιζόμενος. Χαριέντως τὴν τοῦ βίου ἀθλιότητα καὶ τὰς παρομαρτούσας αὐτῷ πικρίας καὶ θλίψεις ἐκτίθησιν ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ὁ φιλόσοφος ποιητῆς Βίκτωρ Οὐγκώ «Παρατηρήσατε, λέγει, τὴν ζωὴν ἐκ τοῦ πλησίον» εἶνε τοιαύτη, ὥστε πανταχόσε βλέπει τις τὴν τιμωρίαν. Εἶσαι ἐκ τῶν λεγομένων εὐτυχῶν; ἐν τούτοις εἶσαι καθεκάστην περίλυπος. Ἐκάστη ἡμέρα ἔχει τὴν μεγάλην τῆς θλίψεως, ἢ τὴν μικρὰν τῆς φροντίδα. Χθὲς ἔτρεμες διὰ τὴν ὑγείαν τινὸς προσφιλοῦς σοι, σήμερον φροβέσαι διὰ τὴν ἰδίαν σου ὑγείαν, αὐριον κίρκως θὰ ἀνησυχήσῃς διὰ χρηματὰ σου κινδυνεύοντα, μεθαύριον διὰ τὴν κατὰ σοῦ διατριβὴν συκοφάντου τινός, τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν διὰ τὴν συμφορὰν τινος φίλου. Ἐπειτα, ὁ καιρὸς ὁ ἔθλιος; ἔπειτα, συντερίβη ἢ ἀπολῦσθη πράγματι; ἔπειτα ἢ συνειδήσις, ὁ ἔργουπος αὐτος φύλαξ σὲ τυπεῖ διὰ τινα παρεκτροπὴν. Ἄλλοτε ἀσφάλεις διὰ τὴν πορείαν τῶν δημοσίων πραγμάτων; ἀφίνο τὰ ἄλλα τῆς καρδίας, καὶ οὕτω καθέξῃς. Ἐν νέφρο διαλύεται, ἄλλο σχηματίζεται, εἰς τὰς ἐκατὸν ἡμέρας μόλις ὑπάρχει μία πλήρης χαρᾶς καὶ πλήρης ἡλίου. Καὶ εἶσαι ἐκ τῶν ὀλίγων εὐτυχῶν ἀνθρώπων. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἢ νῦν ἐπικαθῆται ἐπ' αὐτῶν ἀένναος! Οἱ ὁρθῶς σκεπτόμενοι σπανίως λέγουσι περὶ τῶν ἀνθρώπων ὅτι εἴνε εὐτυχεῖς καὶ δυστυχεῖς. Εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, εἰς τοῦτα τὰ προπύλαιον βεβαίως ἄλλου τινός κόσμου, δὲν ὑπάρχουσιν εὐτυχεῖς» (Ὅρα Ἐπιτομὴν. ἔκ. Α', σελ. 238).

Ἡ δὲ βραχύτης καὶ τὸ ἀγρίστηρον τοῦ παρόντος βίου ἐπι μᾶλλον τὴν τοῦτου εὐτέλειαν καὶ μηδαμυδὴν καταδεικνύουσιν. Ἐξωμοιώθη οὐκ ἀπεικόνως πρὸς χόρτον ἐφήμερον καὶ ἄνθος ἄριστον, ὅπερ σήμερον ἀνθεῖ καὶ θάλλει καὶ μετ' ὀλίγον μαραίνεται καὶ εἰς κόμην μεταποιεῖται. «Ἀνθρώπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει». Ταῦτα περὶ τοῦ ἀνθρώπινου ἐφιλοσόφησε βίου βασιλεὺς μέγας καὶ περιφανῆς, ἐπὶ πλούτῳ καὶ ἰσχυρίῳ θανμασθεὶς καὶ πολεμικοῖς ἀνδραγαθίαισι διαπεφύλαξ. Τοιαύτη ἢ δόξα καὶ ἢ ὑπαρξίς ἡμῶν παρεμφερεῖ πρὸς πτήσιν ὀρνέου παρερχομένου, ἢ πρὸς πλοῖον ἐπὶ θαλάσσης

ἔχου μὴ ἀπολείπον. Ὑπὸ τοσοῦτον δὲ κινδύνων περιστοιχίζεται ἢ ταλαίπωρος ἡμῶν ζωὴ, καὶ τῶσον ἐπισφαλῶς ἔχει καὶ εὐκόλως ἀποσβέννεται, ὅσον φλὸξ λαμπράδος εἰς φεῦμα ἄερος ἐκτιθεμένης; μικρὰ πολλάκις περὶ τὴν διάτακον κατὰχρησις καὶ παρεκτροπὴ, ἀπληστία τις περὶ τὰς ἡδονάς, κλήρωσις κατὰ κόρον τῆς γαστροῦς, ὀργὴ τις σφοδρὰ, λ' ἵπη ὑπερβολικὴ καὶ ἔμμοнос, ἢ χαρὰ ὑπερβάλλουσα, συμφύεις τινες νοσηρὰ πειθήσεις καὶ ποικίλαι ἠθικαὶ συγκινήσεις καὶ διαταράξεις, καὶ πλείστα ἔτερα μικρὰ κατὰ τὸ φαινόμενον αἰτία, βιαίας τό τε κυκλοφορικὸν καὶ πεπτικὸν διαταράττοντα σύστημα, καὶ ἤξειεις ἐσθ' ὅτε αἰμοφύων ἀγρίων προκαλοῦντα, ὑποσκάπτουσι κατὰ μικρὸν τὰς τῶν σώματος δυνάμεις καὶ αὐτὴν πλειστάκις τὴν ζωὴν εἰς προῦπτον ἐμβάλλουσι κίνδυνον.

Τὴν τοῦ ἐνεστώτος βίου σαθρότητα καὶ τὸ ἐπίπλωστον καὶ βραχυτελεῖς ἀνθρώπινον μεγαλεῖον κατανοῶν καὶ ὁ πολύτλας Ἰάβ, ἐβόα ὀδυρόμενος: «Βροτὸς γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος καὶ κλήρης ὀργῆς, ἢ ὥσπερ ἄνθος ἀνθήσκει ἐξέπεισεν, ἀπέθνηξεν ὡσπερ σκιά» (Κερ. ιδ'. 1). Καὶ οὕτως ἢ παροῦσα βιοτή, ὅσον ἐνδοξος καὶ εὐμαρῆς καὶ ἂν ὑποτεθῇ, παρερχεται ταχέως καὶ διαρρέει λεληθότως καὶ ἀνεπιστηπτῆ ὅν αὐτῇ δὲ ἐκμηδενίζονται καὶ πάντα τὰ ἐν κόσμῳ εὐφρόσυναι καὶ θυμαίρη. Οὐδὲν σταθερὸν καὶ βέβαιον ἐν τῷδε τῷ βίῳ πρόπει νὰ θεωρῶμεν τὰχον ἢ βράδιον τὰ πάντα ἀπόλλυνται καὶ ἐξαφανίζονται διότι κόμης τὰ πάντα, τέφρα, ἕναρ καὶ σκιά. Καὶ πλοῦτος, καὶ κάλλος σώματος, καὶ εὐδελία, καὶ γένους περιφάνεια, καὶ ἐπιζητὰ ἀξιώματα, καὶ προτερημάτων πληθὺς, καὶ περίοπτος θέσις, καὶ ἐκαίτων ἐσμός, καὶ πολυμαθίας φήμη, καὶ δόξα καὶ τιμὴ καὶ πᾶν ἐν συνόλῳ ἐγυῖομιον ἀγαθόν, ἐπίκτητόν τε καὶ συμφύεις, ἐπὶ βραχὴν συνήθως χρόνον τέρπει καὶ ἡδύνη ἡμᾶς καὶ μετ' ὀλίγον ἐγκαταλείπει καὶ ἀφίπτεται, ἢ χωρίζεται ἡμᾶς ἀπροσδοκῆτως ὁ θάνατος. Τοιαύτη ἢ τῆχη τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ἀγρίστηρος ὄλιος καὶ εὐμετάβλητος, ὡκυτάτη ἕρηξη τὰ πάντα ἀκαταρπύσσει καὶ μεταβάλλουσι.

Ἐπιτυχῶς ἐν στοίχῳ τὸ ἔσχατον τοῦ βίου ἐκτίθησιν ὁ τῆς Ναζιανζουδ φαστήρ Γρηγόριος, γράφων:

«Τροχὸς τις ἐστίν ἀσάτως πεπηγμένος, ὁ μικρὸς οὗτος καὶ πολύτροπος βίος; ἂν κινεῖται καὶ περισπᾶται κάτω. Οὐχ ἴστανται γὰρ ἡμῶν δοκῆ πεπηγμέναι φεύγων κρατεῖται καὶ μένων ἀποτρέχει, σιγῆ δὲ πολλὰ καὶ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει ἔλασι καθέλαει τῇ κινήσει τὴν στάσιν. Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφω, ἢ καπνόν, ἢ βνεῖρον, ἢ ἄνθος χλόης».

Οὐδὲν ὕψους μόνιμον καὶ διαρκὲς ἐν τῷ

παρόντι εὐρίσκομεν βίον τὰ χροποῖα αὐτοῦ διαδέχονται λύπαι καὶ ἀθυμίας, τὸν πλοῦτον ἀντικαθίστησι πολλὰκις ἢ πενία, τὴν ὑγείαν ἢ νόσος, τὴν φαιδρὰν καὶ ἀκμάζουσαν νεύτητα διαδέχεται ἢ παρακμή, καὶ ταύτην τὸ κατὰ τὸν καὶ πολυπαθὲς γῆρας; καὶ μετὰ ταῦτα τί; Ἀναπόδρασιος θάνατος, λογαθῆσιον φροβρόν, καὶ δικαίῳ τῶν παπραγμένων ἐκάστω ἀντίδοσις; εἰκότως ἔρα ὁ Ἐκκλησιαστικὸς μάταια τὰ πάντα καὶ πρόσκαιρα ἐκάλεσεν, εἰπών: «Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης». Ὅτως «οὐκίς ἕναρ ἄνθρωπος» κατὰ Πίνδαρον. Σήμερον ἐπαίρεται καὶ ἐπὶ πλούτῳ γαυριεῖ, καὶ αὐριον μαραινεται καὶ πέπτει ὡς ὁ πενήτερος τῶν θνητῶν. Σήμερον ἐν ἀξιώμασι καὶ ποικίλοις πλεονεκτημαῖσι σεμνύεται καὶ παρὰ πάντων θαυμαζέται, καὶ αὐριον εἰς κόμην μεταβάλλεται καὶ ἀνημνεύεται.

Ἄριστα τὴν τοῦ βίου ματαιότητα καὶ τὸ ἐπὶ κηρον καὶ μηδαμυδὸν τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἐκτραγαθεῖ καὶ οὐλότως περιγράφει ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεξάντλητος ἡγῆτωρ Βασιλεῖος καὶ διὰ πρὸς τοὺς ἐπὶ πλούτῳ καὶ πατραγαθία καὶ ἀξιώμασι καὶ στρατηγία καὶ ταῖς ἄλλαις πολιτικαῖς περιφανείαις ἐγκραυχόμενος τὸν λόγον ἀπατεῖναν ὁ ἐξοχος διδάσκαλος, ἔρωτᾷ ὡδε: «Ἠλιόττα κομῆ; καὶ ἐπὶ προγόνους μέγα φρονεῖς, καὶ ἐπαγγέλλη πατρίδι καὶ κάλλει σώματος καὶ ταῖς παρὰ πάντων τιμαῖς; πρόσθε σκευτῶ, ὅτι θιγῆς εἶ, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. Περιβλέψε τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξεσθῆντας. Ποῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλημένοι; Ποῦ οἱ δυναστευόμενοι ἡγῆτορες; Ποῦ οἱ τὰς πανηγύρεις διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἑκατομόροι, οἱ στρατηγοὶ, οἱ σατράπαι, οἱ τύραννοι; οὐ πάντα κόμης, οὐ πάντα μύθος; οὐκ ἐν ὀλίγοις ὀστέοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν; Ἐργυφον ἐν τοῖς τάφοις, εἰ θνητῆ διακρῖναι τίς ὁ οἰκέτης καὶ τίς ὁ δεσπότης; τίς ὁ πτωχὸς καὶ τίς ὁ πλούσιος; δικάρινον, εἰ τίς σοι θύναμις, τὸν δέσμιον ἀπὸ τοῦ βασιλέως, τὸν ἰσχυρὸν ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς, τὸν εὐπρεπῆ ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς; Μεμνημένος οὐκ ἐπὶ τῆς φύσεως οὐκ ἐπαρθῆσθαι ποτε».

Τοιαύτην λοιπὸν οὖσαν τὴν παροῦσαν ζωὴν, πρόσκαιρον καὶ ἐπίμοχθον, δὲν πρόπει περὶ πολλοῦ νὰ ποιῶμεθα καὶ πάσας ἡμῶν τὰς ἐλπίδας ἐν ταύτῃ καὶ μόνῃ νὰ περικλείωμεν διότι κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον «εἰ ἐν ζωῇ ταύτῃ ἠλπιώμεθα ἐσμέν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλείπεται πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν». Τὸ βραχὸν καὶ ἔσχατον αὐτῆς ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, δέον γενναίως καὶ μετ' ὑπομονῆς τὰς θλίψεις καὶ πικρίας νὰ φέρωμεν τοῦ βίου, καὶ μετριοφρόνως τῶν παρόντων ν' ἀπολαύωμεν ἀγαθῶν, πρὸς μέλλουσαν ἰδίαν ἀνάπαν-

σιν εὐελπίστως ἀτενίζοντες, καὶ τὰς ἐργαστικὰς ἐπὶ τῇ εὐπραγίᾳ ἡμῶν τάσεις καταστελλόντες. Πρέπον καὶ φρόνιμον εἶνε διὰ τὸν μέλλοντα ἡμᾶς ὑποδέξασθαι βίον διαρκῶς νὰ παρασκευάζομεθα, καὶ τοῦτον ἀείποτε νὰ ἐπιζητῶμεν, γινώσκοντες ὅτι «οὐκ ἔχομεν ὄδον μένουσαν κἄνιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητούμεν» τὴν ἐνω Ἱερουσαλήμ, τὴν ἀκατάλυτον καὶ θριαμβεύουσαν, ἐν ἣ ὁ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς φως ἡριε, καὶ ἔνθα οὐκ ἐστὶ πόνος καὶ λύπη καὶ στεναγμός, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύτητος. Ταύτης δὲ χάριτι Θεοῦ ἀξιοῦμεθα διὰ θεομῆς μόνον καὶ περρωτισμένης εἰς τὸν Σωτήρα Χριστὸν πίστεως, ὑπ' ἀγαθῶν συνοδευομένης ἔργων. Διὰ μόνῃς τῆς τῶν ἀρετῶν κησέως θυνησόμεθα ὅσον ἐνεστικὸν ἀλύπως καὶ ἀταράχως τὸν παρόντα νὰ διανίσωμεν βίον καὶ πρὸς τὸν μέλλοντα αἰσίως νὰ προσορμισθῶμεν. Ἄνευ θεαρέσιων πράξεων καὶ βίου ἀνεπιλήπτου, ἄνευ σωφροσύνης καὶ ἀγριασμοῦ «οὐ χωρὶς οὐδέ τις ὑφεται τὸν Κύριον», ἄνευ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, τὴν τε παροῦσαν ἑναγωνίως θὰ διέλθωμεν ζωὴν καὶ τῆς μελλούσης ἀφενέτως θ' ἀποτήνωμεν. Καθότι ἀναντίλεκτον εἶνε, ὅτι τοῖς μὲν ὀσίως καὶ δικαίως βιοῦσι εὐδελία καὶ εὐρήνη παρακολουθεῖ, τοῖς δ' ἐν ἀδικίᾳ καὶ ἐργήνῃ παρακολουθεῖ, τοῖς δ' ἐν ἀδίκῃ καὶ παρανομίᾳ διάγουσι θλίψεις καὶ ὀδύνη συμπαρομαρτεῖ. Ἀπόφασις αὐτῆς θεῖα καὶ ἀμετάκλητος, ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐξευχεθεῖσα Παύλου: «Θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν», Ἰουδαίου τε πρώτου καὶ Ἑλλήνου; δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εὐρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρώτου καὶ Ἑλλήνῳ (Πρὸς Ῥωμ. Β'. 9).

Χρ. Κ. Μακροῦς διδάκτωρ τῆς Ἱατρικῆς.

Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ

«Τὸ δὲ πλῆθος τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία» καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ἀπαρχόντων αὐτῶ ἔλεγεν ἰθὺν εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά . . . οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπήρχεν ἐν αὐτοῖς.» (Πάρε. δ'. 32,34).

Ἰδοῦ ἐν συντόμῳ ἢ εἰκὼν τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινότητος, ἥτις ἦτο ἡ τελεία ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης, θέαμα ἀξιοθαύμαστον, θέαμα νέον εἰς τὸν κόσμον, ὅπερ ἐπεσπέσαστο τὸν θανμασμόν τῶν τε ἐχθρῶν καὶ φίλων; «ἰδετε, ἔλεγον οἱ ἔθνικοί, πῶς οἱ χριστιανοὶ ἀγαπῶσιν ἄλληλους». Πλείστα δὲ εὐεργετήματα ἀνάλογα πρὸς τὰς δυστυχίας προήρχοντο αὐθορμήτως ἐκ τῆς γονίμου ταύτης ἐρχῆς τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης. «Ἐπάρχει ἐν ἡμῖν, λέγει ὁ Ἐρτυλλανός, θησαυρὸς . . . ἀποτελούμενος ἐκ τῆς κα-

ρακαταθήκης τῶν εὐσεβῶν, ὅστις δὲν δαπανᾷται οὔτε εἰς συμπόσια, οὔτε εἰς περιτὰς καὶ ἀνωφελεῖς διασκαδάσεις, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦται εἰς τὸ περιθάλπειν τοὺς ἐνδεεῖς, ὑπὲρ τῶν παιδῶν καὶ κορασίων τῶν ἐστερημένων γονέων καὶ πάσης βοήθειας, ὑπὲρ τῶν γηραιωκόντων ὑπηρετῶν, τῶν ναυαγούντων, τῶν ἐν μεταλλείοις ἐργαζομένων καὶ τῶν περιορισμένων εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰς φυλακὰς χάριν τῆς θρησκείας, τῆς ὁποίας εἶνε τέκνον. Τὸ ταμεῖον τῆς χριστιανικῆς κοινότητος ἀπετελεῖτο οὐ μόνον ἐκ τῶν προσφορῶν τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὀβολοῦ τοῦ πτωχοῦ, καὶ καθ' ἑκάστην ὑπεμνησκύετο ἡ πράξις τῆς χήρας ἐκ τῆς συγκλητικῆς ἐκείνης παραβολῆς τοῦ Ἐδαγγελίου, ἣτις πολλὰς ἐνέπνευσε τοὺς καλλιτέχνους τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐν Βαβέλῃ Μωσαϊκὸν τοῦ ἔκτου αἰῶνος, ἐν ᾧ παρίστανται ἡ πτωχὴ γυνὴ καταθέτουσα ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος εὐλογοῦντος αὐτὴν τὰ δύο λεπτὰ εἰς τὸ ραζοφυλάκιον τοῦ βασιλῆως (Μάρκ. ιβ'. 42). Ἐκτὸς τοῦ Τερτυλλιανοῦ καὶ Μηρούκιος ὁ Φηλιξ, ὁ Ἀθηναγόρας, ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς καὶ ἄλλοι βεβαιώσαν, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ὑπῆρχε οὐνεκὴ διοργανώσις τῆς ἐλεημοσύνης. Ἀλλὰ καὶ αἱ συκοφανταὶ τῶν ἐθνικῶν, ὡς καὶ αἱ ὁμολογιατικῶν ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἀναγκασμένων νὰ ὁμολογήσῃσι, καὶ τοιαύτας ἔχομεν τοῦ Πλινίου ἐν τῇ πρὸς Τραιανὸν ἐπιστολῇ καὶ τοῦ Λουκιανῶ (ἐν τῷ Περιγρίῳ), αἱ ὁμολογιαὶ αὐτῶν παριστάνουσι τὴν πρώτην ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην. Οὐδέ τις δὲ τῶν ἐνδεῶν ἐστερεῖτο τῆς μερίμενης τῆς ἐκκλησίας, ὡς δεικνύει τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Τερτυλλιανῶ. Ἐπιπλέον δὲ δυνάμεθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν διὰ βραχείας τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν ἐαυτῆς προστασίαν.

1) Τοὺς κληρικούς. — Οὗτοι, διότι ἦσαν ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένοι εἰς τὰς λειτουργίας, εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ τρέφονται ἐκ τῶν προσφορῶν τῶν πιστῶν ὅπως νὰ ἀπέχῃσι πάσης κοσμικῆς ὑπηρεσίας. Ἐνεκεν δὲ τούτου ὁ Κυριακὸς ἐθεώρησεν ὡς καθήκον νὰ διαμαρτυρηθῇ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ κατὰ τινος Γερμανίου, ὁ ὁποῖος ἐτοιμοθάνατος ὢν διώρισε τὸν ἱερεῖα Φανατίου ἐπίτροπον τῶν τέκνων του· στηρίζει δὲ τὴν ἐπιτίμησιν ταύτην ἐπὶ τῶν διατάξεων συνόδου, ἣτις εἶχεν ἤδη κανονίσει τὸ ζήτημα ταῦτα.

2) Τοὺς ἐν φυλακῇ χάριν τῆς θρησκείας. — Ὅτι διεθρολλεῖτο, ὅτι τῶν πιστῶν τις ἐφυλακίζετο, ἐσπεύδον εἰς τὴν φυλακὴν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, ὅπως αἰτήσονται τὰς εὐχὰς τῶν ὁμολογητῶν, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ἤδη ὡς μέλλοντας νὰ ὑπο-

στασῶν τὸ μαρτύριον, καὶ διὰ χρημάτων κατάρθουσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς φυλακὰς, ἵνα ἀσπασθῶσι τὰ δεσμὰ αὐτῶν, ἵνα ὑπηρετήσῃσι καὶ παράσχωσιν αὐτοῖς πᾶσαν βοήθειαν. Ἐπεσκέπτοντο δὲ αὐτοὺς πολλὰκις, ἵνα παραμυθῶσι καὶ στηριξῶσιν αὐτούς. Ἔχομεν δὲ περὶ τούτου λαμπρὸν παρόδειγμα ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῶν πιστῶν τῆς Λυδῶν καὶ Βιέννης (Ἐδσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. ε'. 1.) Καὶ ἐὰν τὰ ἐλέη δὲν ἐπῆρκον, ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐπέστελλε πρὸς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας, αἵτινες προὔθιμποιούντο νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν. Τὸ ἔθος δὲ τοῦτο χρονονολογεῖται ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων· διότι ἀναγνωσκόμεν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (ἀ. 29), ὅτι οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ μαθηταὶ γινόντες διὰ προφητείας, ὅτι εἰς τοὺς ἐν Ἰουδαίᾳ ἀδελφοὺς ἐμελλε νὰ συμβῆ ἰμὺς μέγας, ἀπέστειλαν βοηθήματα διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Φαύστου. Ὁσαύτως γνωρίζομεν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Κυρίνου Διονύσιος ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐν Ρώμῃ χριστιανοὺς ἐπαινῶν αὐτοὺς, διότι διεκρίνοντο ἐπὶ εὐποίῃσι «ἐξ ἀρχῆς γὰρ ὑμῶν ἔθος ἐστὶ τοῦτο, πάντας μὲν ἀδελφοὺς ποικίλως εὐεργετεῖν, ἐκκλησιαίαις τε πολλὰς ταῖς κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐφοδία πέμπειν· ὧδε μὲν τὴν τῶν δεομένων πενίαν ἀναψύχοντες· ἐν μετέλλοις δὲ ἀδελφοῖς ὑπάρχουσιν ἐπιχορηγοῦντας, δι' ἃν πέμπεται ἀρχὴν ἐφοδίων, κατ' ἰσομερίαν ἔθος Ρωμαίων· Ρωμαῖοι διαφυλάττοντες» (Ἐδσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. δ'. 23).

3) Τοὺς ἐνδεεῖς. — Πάντες ὅσοι εἶχον περιέλθει εἰς ἐνδειαν ἕνεκα ἀσθενειῶν ἐλάβανον βοηθήματα παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ἵνα δυναθῶσι νὰ διέλθωσι μετ' ὀλιγωρίας ἀγωνίας τὰς ὑπολοιπὰς ἡμέρας αὐτῶν, ὡς ἡ θεία Παύλου ὠρίσεν αὐτοῖς. Αἱ δὲ πλουσιώτεροι τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεπλήρουν διὰ τῶν ἐλεημοσυτῶν τὴν ἐνδειαν ἢ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν βοηθειῶν τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν. Ὁ ἐπίσκοπος Κυριακὸς μετῶν, ὅτι εἰς τινα τόπον τῆς Ἀφρικῆς ὑπῆρχε δυστυχὴς, ὅστις πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὸν χριστιανισμὸν μετήρχετο τὸ τοῦ ἠποκριτοῦ ἐπίγγελμα, ὅπως ἦτο αὐστηρῶς ἀπιγορευμένον εἰς τοὺς πιστοὺς, καὶ ὅτι ὁ ἀσθενὴς καὶ ἐνδεὴς αὐτοῦ ἄσθενος ἐδίδασκε μαθήματα τοῦ ἀνοσίου τούτου ἐπαγγέλματος, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἐνδρέτιον νὰ ὑπομνήσῃ αὐτῷ, ὅτι ἔφειλε νὰ τρέφῃται δαπάνῃ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐὰν ἡ Ἐκκλησία, εἰς ἣν ἐνήκει, δὲν ἠδύνατο νὰ διαθροῖσῃ αὐτῶν, νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἐνθα ὑπῆρχον τροφικὰ καὶ ἐνδύματα.

Τοὺς ἀσθενεῖς. — Οἱ ἀδελφοὶ οὐ μόνον ἐπεσκέπτοντο ὅσον τὸ δυνατόν πολλὰκις τοὺς ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ παρεῖχον αὐτοῖς πᾶν ὅτι εἶχον ἀνάγκην· παρώτρυνον αὐτοὺς νὰ ἐχῶσιν ὑπομονήν, ἔθιτον εἰς ἐνέργειαν πάντα τὰ πρὸς

θεραπείαν αὐτῶν μέσα καὶ ἐξεπλήρουν μετὰ θάρρους τὰ καθήκοντα ταῦτα καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς προσβαλλομένους ὑπὸ λοιμώδους νόσου, μὴ ἀναλογιζόμενοι τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς ἐξέθεον τὴν ὑγίειαν των. Ἄπαντα δὲ σχεδὸν τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἰουστίνου καὶ Τερτυλλιανῶ μαρτυροῦσι τοῦτο. Ὁ δὲ Διονύσιος Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἀπευθύνει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν λαὸν συγκλητικωτάτην, ἐν ἣ μετὰ λεπτομερείας περιγράφει νόσον, ἣτις ἠρῆμωσε τὰς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ χώρας καὶ ἐπαινεῖ δεόντως τὴν ἡρωικὴν εὐσπλαγγίαν τὴν ἐκδήλωθεισαν ἐν ταῖς θλιβεραῖς ταύταις περιστάσεσιν ὑπὸ τῶν ἱερέων, διακόνων καὶ τῶν πιστῶν. «Οἱ γοῦν πλεῖστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν ἀπειθοῦντες ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκοποῦντες ἀφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας, λιπαρῶς ὑπηρετούμενοι, θεραπεύοντες ἐν Χριστῷ συναπηλάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα. Τοῦ παρ' ἐτέρων ἀναμιμνήμενι πάθους καὶ τὴν νόσον ἐρ' ἑαυτῶν ἔλκοντες ἀπὸ τῶν πλησίων καὶ ἐκόντες ἀναμισθόμενοι τὰς ἀλγηδύνας καὶ πολλοὶ νοσοκομήσαντες καὶ θύσαντες ἐτέροις ἐτελεύτησαν αὐτοὶ τὸν ἐκείνων θάνατον εἰς ἐαυτοὺς μεταστῆσάμενοι. Καὶ τὰ θημῶδες ἤμα μόνως ἀεὶ δοκοῦν φιλοφροσύνης ἐξεσθαι ἔργον δι' ἣν τέτα πληροῦντες, ἀπίοντες αὐτῶν πάντα περίφημα. Οἱ γοῦν ἄριστοι τῶν παρ' ἡμῶν ἀδελφῶν τούτων τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τοῦ βίου, πρεσβύτεροί τινες καὶ διάκονοι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ λίαν ἐπαιτούμενοι· ὡς καὶ τοῦ θανάτου τὸ εἶδος τοῦτο διὰ πολλὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον μὴδὲν ἀποδᾶν μαρτυρίου δοκεῖν. Καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν ἀγίων ὑπταίσι χερσὶ καὶ κόλπαις ὑπολαμβάνοντες, καθαιροῦντες τε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόματα συγκλείοντες, ὡμοφροῦντές τε καὶ διατιθέντες, προσκολλώμενοι, συμπλεκόμενοι, λουτροῖς τε καὶ περιτολαῖς κατακοσμοῦντες... τὰ δὲ γε ἔθνη πᾶν τοῦ ναυτίου». (Ἐδσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. ζ'. 22).

Τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανά. — Ἀπὸ τῆς ἐλευθῆς ἰσχυρίας ἡ Ἐκκλησία μετ' ἐνδιαφέροντος ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῶν δύο τούτων τάξεων, ὡς ἐκ τῶν Πράξ. τῶν Ἀποστόλων γίνεται δῆλον, ὅτι χάριν αὐτῶν ἐξελέγησαν οἱ ἐπὶ πρῶτοι διάκονοι (στ'. 6). Τοιαῦτα δὲ ἀποφάσεις ἐλήφθησαν καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπομεικρωσμένων τῆς μητροπόλεως, καὶ προήχοντο ἐξ αὐτῆς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ὁ Ἀπῆστ. Ἰάκωβος λέγει, ὅτι θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ὡσπὶλον τρεῖν ἑαυτῶν ἀπὸ τοῦ κόσμου» (ἀ. 7). Ὁ δὲ Θεοφάνης Ἰγνάτιος ἔγραψε πρὸς

τὸν Πολύκαρον, ὅτι αἱ χήραι δὲν πρέπει νὰ παραρῶνται καὶ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τὸν Θεὸν εἶνε ὁ φυσικὸς προστάτης αὐτῶν «αἱ χήραι μὴ ἀμελείσθωσαν μετὰ τὸν Κύριον οὐ αὐτῶν φροντιστῆς ἔσο».

Ἡ εὐσπλαγγία δὲ τῶν ποιμένων ἦτο τόσον πασίγνωστος, ὥστε οἱ ἐθνικοὶ προσεπάθοντο νὰ παρεξηγήσωσιν αὐτήν, ἵνα ἀμαρνώσωσι τὴν ὑπόληψιν τῶν κληρικῶν. Μανθάνομεν προσετι παρὰ τῶν Ἀπολογητῶν καὶ τοῦ Τερτυλλιανῶ ἰδίᾳ, ὅτι οἱ πιστοὶ μετὰ φιλοστόργου μεγαλοφροσύνης ἐφρόντιζον ὑπὲρ τῶν τέκνων, ἵτινα ἀπώλεσαν τοὺς γονεῖς καὶ ἐστεροῦντο προστασίας. Ἀλλ' ὅμως ἡ προσοχὴ αὐτῶν κυρίως ἐστρέφετο περὶ τὰ τέκνα τῶν μαρτύρων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ βίου τῆς Περπετουίας καὶ Φηλιτισίας ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῶν ἡρωικῶν τούτων χρόνων. Ὁ δὲ Ὀριγένης, διότι εἶχε τὸν τίτλον υἱοῦ μάρτυρος μᾶλλον ἢ τὴν εὐφροδείαν, προσεέλιξε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν πιστῶν, οἵτινες ἤρχοντο νὰ ἀκούσωσι τὸν λόγον αὐτοῦ (Ἐδσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. ζ'. 2).

6) Τοὺς ξένους καὶ ἐξορίστους. — Ἔθος ὑπῆρχε παρὰ τοῖς κατὰ πίστιν πατράσιν ἡμῶν νὰ δέχονται μετὰ στοργῆς τοὺς ξένους, οἵτινες διήρχοντο διὰ τῆς πύλεως αὐτῶν καὶ ἔταν εἰσῆγον αὐτοὺς εἰς τὰς οἰκίας των ἔνι πτόν τοὺς πόδας /Α'. Τιμοθ. ε'. 14), καὶ περικοποῦντο αὐτοὺς μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης, ὡς ἤρμωξεν εἰς τὴν χριστιανικὴν μετροφροσύνην, ἐχόμενοι πιστῶς τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου ὡς καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ Ἰωάννου «πιστὴν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους.» (I'. Ἐπιστ. Ἰωάν. 5.). Καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων δὲ τῶν Ἀπολογητῶν δηλοῦται, ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν πιστῶν τῶν πρώτων αἰώνων ἦτο ἐν τελείᾳ ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀγάπης. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι αἱ ἐκ τῆς φιλοτιμίας τῶν πιστῶν προσερχόμενοι ἐλεημοσύνην ἐχρησίμευον ἐν μέρει πρὸς περιθάλψιν τῶν ξένων. Ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς, ἐν τῷ πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ συγγράμματι, ἵνα δείξῃ αὐτῇ πόσον ἡ σύζευξις γυναικὸς χριστιανῆς μετὰ εἰδωλολάτρου ἦν ἀσυμβίβαστος, γράφει «τίς ἀνήρ ἐθνικὸς θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ νὰ πλανᾶται εἰς τὰς ἀποκρύφους ὁδοὺς, νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰς πτωχοτάτας καλύβας, νὰ ἐγείνηται τὴν νύκτα, ἵνα παρίσταται εἰς τὴν συνάθροισιν, νὰ φέρῃ ἕδωρ διὰ τὰ νύκτα τοὺς πόδας τῶν ἀγίων, καὶ νὰ ξενίξῃ εἰς τὴν οἰκίαν του ὁδοιποροῦντα χριστιανόν; ὁ δὲ ζῆλος οὗτος δὲν ἐχαλαρώθη καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Φιγυμιλιανὸς, Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ Ἰερὸς Ἀγούστίνος καὶ ἄλλοι. Καὶ

οι εξόριστοι δὲ ἕνεκα τῆς πίστεως εἶχον τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ ἐτύγγαλον τῆς αὐτῆς μερίμνης παρὰ τῆς κοινότητος τῶν πιστῶν.

7.) **Τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἐν τοῖς μεταλλείοις καταδεδικασμένους.**

— Ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Κυπριανοῦ γίνεται δῆλον, ὅτι οἱ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ χριστιανοὶ πληροφοροῦνθέντες, ὅτι τινὲς τῶν ἀδελφῶν ἡχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, συνήλθον κάραυτα καὶ διὰ συνεισφορῶν ἑκάστου κατὰ τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις εἰσέπραξαν ἑκατὸν χιλιάδας σιστέρια, ἧτοι 4000 περίπου τάλληρα, ἵνα ἀπολυτρώσωσιν αὐτοὺς (ἐπιστολὴ Νά.). Ὁσαύτως κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα εὐσεβεῖς τινες πιστοὶ ἀπελύτρωσαν παρὰ τῶν Γότθων χριστιανοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἐν Θοράκῃ καὶ Ἰλλυρία. Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ εὐσπλαγγίαι τῶν χριστιανῶν πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους, ὥστε πολλοὺς αὐτῶν ἀπελύτρωσαν ἀντὶ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας (Κλήμεντος Ἐπιστ. Α' πρὸς Κορινθ.).

Ἐτέρον δὲ εἶδος δυστυχίας, ἧτις εἰς μέγιστον βαθμὴν ἐξήγειρε τὴν συμπάθειαν τῶν πιστῶν ἦτο ἡ τῶν καταδικασθέντων εἰς τὰ μεταλλεία. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ, Ἑλλάδι, Μικρῇ Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ, Σαρδηνίᾳ, καὶ Σακίᾳ. Καὶ εἶνε πιθανώτατον, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν σεσωρευμένων μαρμάρων ἐν τῷ Ἑμπίρω, τῇ ἀπεράντῳ ἐπιπέτῃ ἀποθήγη, ἧτις ἐπ' ἐσχάτων ἀνεκαλύφθη παρὰ τὸν Τίβεριν, προήρχετο ἐκ τῶν ἐργαστῶν τῶν Ὀμολογητῶν τῆς πίστεως ἐν τοῖς λατομείοις τῶν διαφόρων τούτων χωρῶν. Διονύσιος δὲ ὁ Ἐπίσκοπος Κορίνθου ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Ῥωμαίους κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα τὰ μέγιστα ἐγκωμιάζει τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης Σωτήρα καὶ τοὺς πιστοὺς τῆς πόλεως ταύτης ἕνεκα ἔργου τοιαύτης φύσεως. Καὶ οἱ χριστιανοὶ δὲ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν δὲν εἰδείκνυν ἡτιοῦτα ἀφοσίωσιν, ὡς οἱ τῆς Ἀφρικῆς, οἵτινες εἶδον τὰ ἀξιολογώτατα παραδείγματα ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ τρίτου αἰῶνος. Διότι ἐκ τῶν Ἀπολογητῶν γίνεται δῆλον, ὅτι οὐ μόνον διὰ παραμυθητικῶν ἐπιστολῶν παρεμυθούντο τοὺς εἰς τοιαῦτα ἔργα καταδικασθέντας Ὀμολογητὰς τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διὰ ἀξιολόγων χρηματικῶν ποσῶν ἀνεκούφιζον αὐτούς. Ἐπάρχει συγκινητικὴ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τῶν χριστιανῶν τῶν εἰς τὰ μεταλλεία καταδεδικασμένων ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Κυπριανόν, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτοῖς ἀφθόγους βοήθειας. Τὸ φιλόανθρωπον δὲ τοῦτο ἔργον ἐξηκολούθουν οἱ χριστιανοὶ μέχρις οὗ οἱ ἐν τοῖς μεταλλείοις ἡλευθερούντο.

8.) **Πτωχοὺς τινὰς καὶ μάλιστα μὴ χριστιανούς.**

— Θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὰ κείμενα πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐφρόντιζον ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἐκαί-

νων, οἵτινες ἦσαν ἠνωμένοι μετ' αὐτῶν διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως. Ἀλλ' ἴσως τὸ ἥτερον γνωστὸν εἶνε, ὅτι ἡ μεγάλη καὶ γενναία αὐτῶν ἀγάπη περιελάμβανε πάντας τοὺς πτωχοὺς ἄνευ διακρίσεως πίστεως καὶ αὐτοῦς ἐτι τοὺς ἐθνικοὺς, οἵτινες ἐσυκοφάντουσι καὶ κατεδύκον αὐτούς. Πολλὰκις δὲ οὗτοι ἠσπάζοντο τὴν χριστιανικὴν πίστιν, διότι ἐβλεπον ἀρετὴν εἰλικρινῆ.

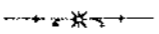
Ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ὀλίγα μνημεῖα ὑπάρχουσιν ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο. Οὐχ ἥτερον ἦμος ἐν ταῖς τοιχογραφίαις τῶν κατακομῶν εἰκονίζονται γυναῖκες φέρονσαι ἐν ταῖς χερσὶ δίσκους ἢ κάμιστρα καρπῶν, καὶ ἐντεῦθεν συνεπέραναν τινες, ὅτι αὗται ἦσαν αἱ διακονίσσαι τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, κομίζουσαι βοήθηματὰ ἢ τροφὰς εἰς τοὺς πτωχοὺς, χάριν τῶν ἠποίων ἐξελέγησαν. Ὁ Ῥομαῖος ἡμῶς λέγει ὅτι αὗται ἦσαν οἱ θεοὶ τῶν ὁρῶν τοῦ ἔτους, ὑπερ δὲν δικαιολογεῖται ἀποχωρήτως μᾶλλον δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι αὗται ἦσαν ἀπλῶς κοσμητικαί. Ὁ δὲ Καρθημέλιος Vissermann ἐν τῷ 14ῳ κεφαλαίῳ τῆς Valhalla ἐξαργύρωσεν εἰκόνα εἰκονίζουσαν τὴν ἀγάπην κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν, ἧτις, εἰ καὶ οἱ χαρακτῆρες αὐτῆς εἶνε ἐλλημένοι ἐκ τῆς φαντασίας, παριστᾷ ἡμῶς αὐτοὺς φυσικώτατα ὡς τοὺς τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος.

Ἄξιον τέλος σημειώσεως εἶνε, ὅτι ἐπιβάλλουσα τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐλεημοσύνης ἡ Ἐκκλησία ἀφῆκε πάντοτε εἰς τοὺς πιστοὺς πληρῆ τὴν ἐλευθερίαν χωρὶς νὰ χορηγήσῃ οὐδενὶ οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν πλουσίων «οἱ πλούσιοι, λέγει ὁ Ἰουστίνος, προσφέρουσιν ἐλευθερίαν ὅτι ἀρέσκει αὐτοῖς», καὶ ὁ Γερτυλλιανὸς προσπαθεῖ μετὰ μεγάλης ἐπιμονῆς νὰ καταδείξῃ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην «ἕκαστος συνεισφέρει τὸν μικρὸν φόρον αὐτοῦ καὶ οὐδεὶς ἐξαναγκάζεται». — Ἐτέροθεν δὲ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐσκόπευ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν πτωχίαν, ἧτις εἶνε μία τῶν καταστάσεων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ προέρχεται ἐκ τῆς ἀνισότητος τῶν φυσικῶν καὶ διανοητικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ μετεχειρίζετο πάντα τὰ μέσα, ἵνα ἀνακουφίξῃ πάντα δυστυχῆ καὶ καταπαύσῃ τὰς λύπας θεωροῦσα πτωχοὺς καὶ πλουσίους ὡς μίαν οἰκογένειαν καὶ ἰδρούσα ἐν αὐτοῖς τὴν ἀλληλεγγύην τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος.

Μελέτιος Σακελλαρόπουλος

Ἀρχιμανδρίτης.

(Μετὰφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

**ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ
ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ**

(Συντέχεια καὶ τέλος ἴδε ἀριθ. 86).

Ἡ συνήθης ἀνάγκη τοῦ νὰ συγκαυρωθῇ τις μετὰ τοῦ Θεοῦ, νὰ τὸν ἐπικαλεῖται ἐν ταῖς ἑαυτοῦ θλίψεσι, νὰ ὑποτάσῃ αὐτῷ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ, νὰ ἐξετάξῃ ἐνώπιόν του καὶ τὴν παρελθούσαν διαγωγὴν του καὶ τὰ μέλλοντα σχέδιά του, νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀναγκαίαν ἰσχύϊν, ὅπως ἐμμένῃ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἀποτρέπηται ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ταῦτα ὁ ἀληθὴς εὐσεβὴς ὀρεῖται νὰ αἰσθάνηται ἐν ἑαυτῷ. Ὅσο μᾶλλον ἠθέλει ἐξετάσει οὕτως τὰς διαθέσεις του ἐνώπιον τοῦ τελείου ὄντος, τοσοῦτο τὸ ἠθικόν του θὰ μορφώται, κάλλιον τὰς ἑαυτοῦ ἑλλείψεις θὰ διακρίνῃ, καὶ πλείοτερον ἢ ἐπανορθωτικὴ χάρις τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀγάπης θὰ καθαρῶσιν τὸ βάθος τῆς καρδίας του. Τοιαύτη εἶνε ἡ πορεία, ἣν ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή δύναται νὰ χαράξῃ. Ταυτὴν εἶνε ἡ ἐνεργητικὴ ὡθησις, ἧτις θὰ διεέλθῃ, χωρὶς νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰς ἀλλοιώσεις ἡδὲ βουλήσεως.

Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐμποδίσωμεν τὴν ἐκ νέου ἐμφάνισιν τῶν ἀλλοιώσεων τούτων, ἵνα καὶ τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην πάντοτε ἔχωμεν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπακοὴν εἰς τὸν ἕγιον νόμον του; Πῶς θ' ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τῶν λυπηρῶν τούτων μεταβολῶν, αἵτινες εἶνε ὁ ἀναπόφευκτος κληρὸς πάντων; Ἡ χαλάρωσις τῶν προθέσεων δὲν βραδύνει νὰ καταστῇ ἐπιπεσθῆτὴ ἐπὶ τῶν πράξεων. Ὅσο λεπτοτέρῳ ἐγένετο ἡ συνείδησις, τόσο πλείοτερον κατανοεῖ τὸ κακόν, καὶ τρωμάει ἐκ τῶν ἑαυτῆς ἐλέγχων. Ὁ φόβος, μὴ τυχὸν παρῶργισέ τις τὸν ὑπέτατον Κριτὴν, ἠνωμένος ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μετὰ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῆς ἁμαρτίας, ἠδύνατο νὰ βυθίσῃ τὴν ἔνοχον ψυχὴν εἰς τὴν ἀποθάρσυνσιν, εἰς τὴν ἀπελπισίαν, νὰ τὴν παρασύρῃ μάλιστα εἰς τὰς πλέον ἀξιοθηρήτους ἀποκλιθήσεις, καθὼς ἡ ἱστορία τῶν ψευδῶν θρησκείων πολλάκις τοῦτο ἀποδεικνύει. Εἶνε λοιπὸν οὐσιῶδες, ὅτι τὸ μέσον, δι' οὗ ἀνορθοῦμεν τὴν βούλησιν καθ' ὅλον τὸν βίον, εἶνε ἐπίσης τελεσφόρον, ὡς ἐκεῖνο, δι' οὗ κενονίζομεν αὐτὴν ἐν ἀρχῇ. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ὁ θρίαμβος τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἐπὶ τὴν ἐποψὴν ταύτην τὴν σπουδαιότεραν πιασὼν ὁ διακριτικὸς χαρακτῆρ τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας δεικνύεται ἐν ὅλῃ τῇ λαμπρότητι του. Συμμερίζεται ὡς ἐκ τοῦ χαρακτηριζομένου αὐτὴν πνεύματος τὰς θλίψεις ἡμῶν, καὶ προσέρχεται βοήθεις εἰς τὸ μεγαλεῖτερον τῶν κα-

κῶν, τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ νόμος αὐτῆς εἶνε ἀστηρὸς ἕμα καὶ συμπάθης. Ἐν τούτῳ δὲ προφανῶς ἀναγνωρίζει τις τὴν θεῖαν ἀληθῶς καταγωγὴν τῆς. Ἐν δὲ τοῖς μυστηρίοις δὲν διαβλέπει τις εἰμὴ τὸν συνδυασμὸν, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς συμπαθείας. Καὶ ἐν τῇ αἵματι τῆς θυσίας τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου ἡ ἀληθεῖς ἀποβαίνει ὑψηλὸν σύμβολον, ἀναγγέλλον εἰς τὸν ἔνοχον ἄνθρωπον τὴν συγγνώμην τὴν παραχωρουμένην εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν μετάνοιαν.

Τῷ ὅντι ὅταν ἐξετάξῃ τις τὴν θρησκείαν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς ἐν ἡμῶν ἐπιδράσεώς της, θὰ ἴδῃ, ὅτι ἡ ἠθικὴ τῆς ἢ μᾶλλον ἀπαιτητικὴ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν εἶνε ἡ ὀλιγώτερον μετὰ ταύτην ἀπελπίζουσα. Ἀναγινώσκοντες τὰ συγγράμματα τῶν μὴ εὐσεβῶν ἠθικολόγων εὐρίσκομεν ἐν αὐτοῖς τὸν χαρακτῆρα ἀκηλόδοχτος τινος. Ὡς ἡ κοινωμία, ἧς τὴν ὑπεράσπισιν ἀναλαμβάνουσιν, οὕτω καὶ οὗτοι οὐδαμῶς συγχωροῦσι τὸν ἔνοχον, οὐδὲ πιστεύουσιν εἰς τὴν μετάνοιαν του. Ἐννοοῦντες καλῶς, ὅτι δὲν διαθέτουσιν οὐδὲν ἰσχυρὸν μέσον ἀναγεννήσεως, πιστεύουσι μᾶλλον, ὅτι ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος ὑπέκεινται εἰς ἀναγκαίαν πρὸς τὸ κακὸν προόδοι. Κατ' αὐτοὺς πᾶσαι αἱ παρεκτροπαὶ προέρχονται ἐκ τινος ψευδοῦς πορείας ἐν ἀρχῇ χαραχθείσης, καὶ ἀποδίδοντες μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς πράξεις ἐντυπώσεις, φέπουσιν, ὡς ὁ Βάκων, νὰ θεωρῶσι τὴν ἄνθρωπον ὡς σύνολον ἢ δέσμην ἔξω (l'ensemble d'habitudes).

Καὶ ὅμως ἄλλο τι ἢ ἔξεις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχουσιν. Ἐπάρχει ἀρχὴ ζωτικὴ, ἀρχὴ ἐπινοητικὴ. Ἀλλὰ μόνη ἡ χριστιανικὴ θρησκεία δύναται διὰ τῆς ἐλπίδος, ἣν ἐμπνέει, νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀποτελεσματικὴν ἐνεργότητα. Μόνη τῷ ὄντι αὐτὴν παρέχει τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν ἔνοχον, ὅπως τὴν παρέχει εἰς τὸν ἀπισθνήσκοντα. Διαβάνει τὸν ἄνθρωπον ὅπως τὸν εὐρίσκει, ἀθῶον ἢ ἐγλημματίαν, παῖδα ἢ γέροντα, τιμῶμενον ἢ καταφρονοῦμενον ὑπὸ τῶν ἄλλων, καὶ πάντοτε τὸν ὑποστήριζει, ἢ τὸν ἀνορθοῖ, πάντοτε τῷ προσφέρει μέσα βελτιώσεως. Καὶ ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ εἶνε ἀρκούντως ἰσχυρὸν, ὅπως μισφοῖ ἢ καταστρέφῃ τὰς ἔξεις, ὅπως ἐκωφελεῖται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χρόνου, ἢ κατισχύῃ αὐτῆς, ἔχει διὰ τοῦτο μοναδικὸν καὶ ἀνεκτίμητον πλεονέκτημα εἰς τὴν διοίκησιν ὀλοκλήρου τοῦ βίου.

Ἐν προβούμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν μεγάλας ψυχαῖς ἄνευ τῆς διακεκριμένης ἰδέας τῆς θρησκείας, ὅπως φυσικῆς ἀρετῆς, ὅπως ἡ μεγαλοφυΐα, οὕτω καὶ ἡ εὐγενὴς αὐτὴ ἔξις εἶνε δῶρον τοῦ ὑψιστοῦ. Ἐπάρχουσιν ἐν

τῆ ἠθικῆ φύσει, ὅπως καὶ ἐν τῇ φυσικῇ, ἔργα ὑψηλά τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ παραλείποντες τὰς ἐλπίδας, τὰς προηγοίας, τὸν βαθμὸν αὐτῶν τῆς τελειότητος, ὡς οἱ ἀσεβεῖς στεροῦνται, ὡς τοῦ κριτατέρου τῶν ἡμετέρων προσόντων παρ' αὐτοῖς ἐλλείποντος, λέγομεν, ὅτι δὲν προτιθέμεθα ν' ἀσχυληθῶμεν περὶ αὐτῶν. Αἱ ἐμφυτοὶ ιδιότητες εἶνε ἐκτός τοῦ ἡμετέρου θέματος. Ὅ,τι ζητεῖ ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τοῦλάχιστον τοῦ παρόντος βίου, εἶνε τὸ μέσον, δι' οὗ δυνάμεθα ν' ἀναθερμάνωμεν τὸ σπέρμα τῶν ἀρετῶν, αἵτινες φυσικῶς καὶ ἄφ' ἐαυτῶν δὲν ἤθελον ἀναπτυχθῆναι.

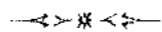
Ἄφ' ἑτέρου ὑπέρχουσι πλείονες ἄλλοι, οἵτινες ἄνευ ὠθησέως τινος ἀποφεύγουσι τὰς μεγάλας ὑπερβολάς. Ἐπειδὴ οἱ πειρασμοὶ δὲν εἶνε πάντοτε ἰσχυροί, ἡ ἀσχητὴ ἀρετὴ εἶνε ἀρκούντως κοινὴ, ὥστε τὰ δύναται τις νὰ τὴν ἀποκτήσῃ τῇ συνεργίᾳ συνήθων τινῶν παραγόντων. Ὁ κόσμος, ἡ κοινὴ γνώμη, τὸ ἀτομικὸν αὐτὸ συμφέρον εἶνε χαλινοί. Πλείστα δ' ἄλλα αἷτια δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸ ν' ἀναχαρτίσωσιν ἀπὸ τοῦ κακοῦ ὅντα πεποικισμένα διὰ φυσικῆς τινος ἀποφοροσύνης. Ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ σταθερὰ ἀνάγκη τοῦ τελειοποιεῖσθαι ἐν τῷ βίῳ τῆς ψυχῆς, ἡ σταθερὰ πρόθεσις τοῦ ἐπιδιώκειν εἶνε τοιοῦτον σκοπὸν, ὁποιοῦνδήποτε καὶ ἂν ἦεν ἐν τοῖς ἐκτός τοῦ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ, ἡ εὐγενὴς ἀβηθὴ προθέσις δὲν εἶνε δύναται νὰ στερεώσῃται ἐπὶ αἰτίων καὶ ἐλαττωσίων καθαρῶς ἀνθρώπων. Ἡ βαθμιαία βελτίωσις τῆς καρδίας δὲν δύναται νὰ ἦεν εἰμὴ θρησκευτικὴ. Ἄλλως τοῦλάχιστον δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ἐννοήσωμεν. Ἐπειδὴ δὲ κατορθοῦνται δι' ἐπιμελειῶν λεπτοτέρων ἐκείνων, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ ἀπλή ἠθικὴ, ἡ πορεία αὐτῆς διαφεύγει ἅλα τὰ βλέμματα. Ὅστις θέλει πρὸ πάντων νὰ θυσιάσῃ τὰ μυστικὰ ἐλαττώματά της, ἀπέχεται συχνάκις τοιαύτης πράξεως, ἣτις φαίνεται ἀρετὴ παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἐπιβάλλει εἰς ἑαυτὸν τὴν φαινομένην κακίαν. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀποφεύγωμεν τὴν γνώμην τῶν πολλῶν. Καὶ ὅμως, εἴαν πρὸς τὰς αὐτοῦ ἰδέας ἐρῶνθιμιζέ τις τὴν πορείαν του, θὰ ὑπέκειται συχνάκις εἰς τὴν ἠθικὴν ἀποπλάνησιν. Ἦθελεν εἶναι βέβαιος, ὅτι θὰ ἐπιμένῃ σταθερῶς εἰς ἐπιχείρησιν μακρὰν καὶ δύσκολον, εἴαν δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐμπνεύσεις νὰ κανονίσῃ τὴν πορείαν του; Καὶ ἤθελεν ἐλλείπει αἰ προσφάσεις, ὅτι ἤθελε καταβληθῆναι ἐκ τῶν θυσιῶν, αἵτινες δὲν ἤθελον ἔχει εἰμὴ ἑαυτὸν μόνον ὡς κριτὴν καὶ ἀντικείμενον; Ὁ Θεὸς μόνος εἶνε συγχρόνως καὶ ἐντός καὶ ἐκτός ἡμῶν. Ἐντός, ἵνα ἡ μίσητος τῶν προσπαθειῶν ἡμῶν, τῶν ἐλαττωσίων, τῶν ἐλαχίστων διανοημάτων. Ἐκτός,

ἵνα δυνάμεθα νὰ τὸν λατρεύωμεν, νὰ τὸν ἐπικαλώμεθα νὰ τὸν φοβώμεθα καὶ ἵλαί αἱ μεγάλα ἠθικὰ ἰδέαι τῆς λατρείας ἡμῶν ἔκλυθοντα πρὸς ἂν συμπαθεῖς, ὅπως μᾶς βλέπει, μᾶς ἐνθαρρύνει, μᾶς ἀκαταίρει. Ὁ Θεὸς εἶνε σοφία ζωῆς, ἐμφυχος, σοφία ζωῆς καὶ ἀγάπησα. Ἡ τελειότης, ἡ ἠθικὴ καλλονή, ἔχουσιν ἐν κέντρῳ ἀτομικὴν ὡς εἶπεῖν ὑπόστασιν. Ὁμιλοῦσιν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν καὶ συγκοινωνοῦσι μετ' ἡμῶν. Ἡ ἀνάγκη αὐτῆ ἡ τάσων ἐπιβλητικὴ διὰ τοῦ ἀγαπῶντας τὸν Θεόν, νὰ διατελώσιν ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀφουσίωσώς των, ἡ ἀνάγκη αὐτῆ φέρει εἰς τὴν σταθερὰν βελτίωσιν αὐτῶν. Ἀσθάνονται, ὅτι αἱ κακὰ κλίσεις τῆς ψυχῆς εἶνε τὸ πρόβλημα, τὸ χωρίζον αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ παρεκκλίνον τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐλαττωθῆναι. Σωτήριος ἐπίφορος δικαστὴρ ἐν αὐτοῖς. Ὅταν μετὰ τῆς ἰδέας τοῦ ἐμωτάτου Θεοῦ ἐνώσῃ ἡ τοῦ ἐδιδάκτατου Θεοῦ, ἡ Θεοῦ συγχωροῦντος, ὅπως ἀποκατῆ τὸν ὑψηλότερον χαρακτῆρα του, κατακαλύσκειται, ὡς εἶπεῖν, καὶ διαλύεται ὁ ὄγκος τοῦ κακοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀγαπῶντων αὐτὸν καὶ ἡ ἀναγεννηθεῖσα ἠέλιος αὐτῶν βυθίζεται εἰς τὴν αἰωνίαν πηγὴν πάσης ἀρετῆς.

Ὅπως ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἠθικὴ ὑποστηρίζονται ἀμοιβαίως καὶ χρησιμεύουσιν ἐναλλὰξ ὡς μέσον καὶ σκοπὸς ἢ μία εἰς τὴν ἄλλην. Ἐὰν τολμᾷ τις νὰ κρίνῃ περὶ τῶν βουλήν τοῦ Θεοῦ, ἀναγκάζεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀνάγκη τῆς ἐλευθέρως βουλήσεώς του εἶνε ὁ σκοπός, δι' οὗ ὁ Αἰώνιος ἔθηκεν αὐτὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ὅτι, εἴαν δὲν τὸν ἐπλαστέλειον, ἐπράξε τοῦτο, διότι θέλει νὰ τῷ χαρῆσῃ τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν θέσῃ εἰς ὠρισμένην καὶ σταθερὰν τινε κατὰστασιν. Ἐὰν μὲν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἀνθρώπιότητος, φαίνεται, ὅτι ἡ θρησκεία ἢ ἡ ἐνωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τῇ αἰωνιότητι ὀφείλει νὰ ἦεν ἐνταῦθα ὁ σκοπός τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ἡ ἀκαταίρει καὶ ἀδιάκοπος κήρυξις τοῦ θείου νόμου, ὅστις εἶνε ἐν κέντρῳ ὁ ἠθικὸς νόμος, εἶνε ἡ ὁδὸς ἢ φέρουσα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

Σ. Κοινοθανάτης.

ΤΟ ΜΕΓΑ ΤΟΥ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΑΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΡΓΟΝ.

ΣΚΕΨΙΣ ΚΑΤΑ ΤΙΝ ΚΟΙΤΗΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ.

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.» (Λουκ. β'. 13).

I

Ποσῶς ἔρχεται καὶ παρέχεται ἡ μεγάλη καὶ παραύσιμος ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων, ἢ ἐορτὴ τῆς Γεννήσεως Ἐκείνου, ὅστις, ἐν ᾧ ἦτο ὁ Ἐμφύτος καὶ ὁ Ὑπέροχος, ἐν τούτοις ἐταπεινώθη τόσον, ὥστε ἐγεννήθη ταπεινὸν βρέφος ἐν τῇ εὐτελεστάτῃ φάτνῃ τοῦ σηλαίου τῆς Βηθλέεμ, — χωρὶς ἡμεῖς πολλὰς οὐδὲ κἀν νὰ σκεψθῶμεν περὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἔργου, ὅπως ἐγεννήθη ἵνα ἐπιτέλειται ἡ ἐπιτέλεισις καὶ τὴν μεγαλοσύνην αὐτοῦ τὴν ἐν οὐρανοῖς, καὶ καταβῆναι εἰς τὴν γῆν, ἵνα ταπεινωθῆ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ (Φιλιπ. β'. 8) δι' ἀγάπην ἡμῶν, — ἡμεῖς δὲ, δυσσευχῶς, ἀσημοῦμεν αὐτὸν ἐπὶ τασούτου, ὥστε καὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς Γεννήσεως αὐτοῦ περὶ παντός ἄλλου, ἢ περὶ αὐτοῦ συνήθως σκεπτόμεθα! Ὁ πόσον ἀρνησόμενοι δεκνόμεθα οὕτω πρὸς αὐτόν! — Ἐπιτελεῖται ὁ καυστικός ἄσπρος τοῦ ἠλιαμοῦ τεῖνε νὰ ἀπομυρῶν καὶ ἀποξηράνῃ ἐν ἡμῖν πᾶν ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς αἰσθημα. Ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία ὑπεσελευθέρωσα ἐν ταῖς καρδίαις τῆς νεωτέρας γενεῆς, ὡς ὁ σκόληξ ὁ κατατρώγων τοὺς διαφόρους καρποὺς, σκοπὸν ἔχει νὰ καταφάγῃ καὶ ἐξαφανίσῃ πᾶν θεῖον καὶ ἄγιον συναίσθημα, πᾶσιν θρησκευτικῇ καὶ πνευματικῇ ἰδέαν! Τὸ δὲ πᾶν τῆς πίστεως, ὅπως ἐκκίεν εἰς τὰ στήθη τῶν πατέρων ἡμῶν, ἂν δὲν ἐσβέθῃ τέλειον, ὅμως σπουδαίως ἐψυχράνθη! Τὸ συμφέρον, τὸ εὐτελεῖς καὶ ταπεινὸν αὐτὸ συμφέρον, τοῦτο δυστυχῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βασιλεύει! Τίς νὰ ἐνθυμηθῇ λοιπὸν τὸν Θεόν καὶ τὴν θρησκείαν, τίς νὰ σκεψθῆ περὶ τοῦ Σωτήρος καὶ τοῦ μεγάλου καὶ σωτηριώδους ἔργου αὐτοῦ ἐν τῇ συμφορολογικῇ ταύτῃ ἁλῇ καὶ ματίᾳ; — Δὲν δυνάμεθα ὅμως πάλιν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι εἰς πάντας ἀπέπληξε ὁ σάλος οὗτος τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα, τὴν ζωογόνον ταύτην ἀκτίνα τοῦ ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης, ἐνσπείρας τὴν μαρτυριώδη καὶ ἀπελπὴν ἀδιαφορίαν! Ὑπέρχουσιν ἐτι γόνυατα, ἄπερ δὲν ἐκίμψαν τῷ Βασιλεῦσι τούτῳ. Μετὰ τούτων δὲ ἐπιθυμοῦμεν ἡδῆ, ὅπως πλησιάζει ἡ μεγάλη τῶν Χριστουγέννων ἐορτή, νὰ λεληθῶμεν ἐπ' ὀλίγον περὶ τοῦ μεγάλου καὶ σωτηριώδους ἔργου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτήρος.

II

Ποῖον ἔργον ἦτο τὸ μέγα ἐκεῖνο ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευδόντων ἀφῆκε τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ κατέβη ἐπὶ τῆς γῆς, γενόμενος ταπεινὸν βρέφος, ἵνα ἐπιτελέσῃ αὐτό; Ποῖον ἔργον ἦτο τὸ ἔργον ἐκεῖνο, δι' ὅπερ ἐδέησε νὰ καταβῆ ἐκ τῶν Οὐρανῶν αὐτὸς ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἦτο ν' ἀποστείλῃ οἰονδήποτε τῶν ἀρχαγγέλων, τῶν ἀρχόντων τῶν μυρίων αὐτοῦ ἀγγελικῶν ταγμάτων; — Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὅπως μέγα καὶ ὑψηλόν, ὅπερ οὐδεμία ἑλληνικὴ ἢ δυνατὸν νὰ ἐπιτελέσῃ, πλὴν τοῦ κραταίου βραχίονος τοῦ Κυρίου, τοῦ δεδοξαμένου ἐν ἰσχύϊ, εὐδὴς τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἀγίαν νόμιαν, κατ' ἦν ἐν τῷ σηλαίῳ τῆς Βηθλέεμ ἐσπαργανούτο ἐν τῇ φάτνῃ βρέφος μικρὸν ὁ τῶν αἰώνων Βασιλεὺς, «πλήθος στρατιῶν οὐρανίου» ἀνακήρυττε, καὶ ἐδοξολογεῖ δι' αὐτὸ τὸν Ἐμφύτον Θεόν καὶ Πατέρα λέγον: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη» ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. (Λουκ. β'. 13, 14). — Ἐκ τούτου λοιπὸν τοῦ συντομοτάτου, πλὴν καὶ σπουδαιότατου ἀγγελικοῦ καὶ οὐρανίου ὕμνου μαρτυροῦμεν, ὅτι τὸ μέγα ἔργον, δι' ὅπερ ὁ προαιετός Θεὸς ἐγεννήθη ταπεινὸν βρέφος, εἶναι ἡ εἰρήνη τῶν ἀνθρώπων, ἡ εἰρηνοποίησις παντός τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο ὁ ἀείδων Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἀνθρώπος τέλειος ἐν τῇ φάτνῃ τοῦ σηλαίου, διὰ τοῦτο ὑβρίσθη καὶ ἐνεκαίχθη, διὰ τοῦτο ἐπυκνῶθη καὶ ἐρραπίσθη, καὶ διὰ τοῦτο τέλος ὑπέμεινε τὸν σταυρικὸν θάνατον καὶ ἐλογχάθη τὴν πλευρὰν ἐν Γολγοθᾷ — Ἐγεννήθη διὰ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην, καὶ κρημνόμενος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ εἰρήνην ἐξαπέλυε εἰς τὸν ἄνθρωπον! Οἱ πρῶτοι αὐτοῦ λόγοι μετὰ τὴν ἐνάστασιν πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶναι: «Εἰρήνη ὑμῖν» (Ἰωάν. κ'. 21), καὶ οἱ τελευταῖοι, ὅς ἐπρόφρασαν τὰ ἄγια αὐτοῦ χεῖλη εἶναι ἐπίσης λόγοι εἰρήνης: «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν», ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, «εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν». (Ἰωάννου ιδ'. 27). — Οἱ προφήται προεφήτευσαν αὐτὸν ὡς τὸν ἀρχηγὸν τῆς εἰρήνης, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν αὐτὸν ὡς τὸν εἰρηνοποιήσαντα τὸν κόσμον διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου (Ἦσ. θ'. 6. Καλ. α'. 20). Καὶ ὁ μὲν Μιχαίας, προφητεύων περὶ αὐτοῦ, ἀνακρίζει: «Καὶ αὐτὸς ἔσται ἡ εἰρήνη» (ε'. 5) μετὰ δὲ αἰῶνας ὕστερον ὁ θεὸς Παῦλος ἐπαναλαμβάνει: «Αὐτὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν». (Ἐφ. β'. 14). Ὁ προφήτης Ἰσαίας καλεῖ αὐτὸν «ἀρχὸντα εἰρήνης» (θ'. 6), ὁ δὲ Ἀπόστολος Πέτρος λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην τοῖς ἀνθρώποις (Πατρ. ι'. 36). Καὶ ἡ ἀγία δὲ Ὁρθόδοξος ἡμῶν ἐκκλησία οὕτω φάλλει πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα περὶ αὐτοῦ: «Θεὸς

ων εἰρήνης, Πατὴρ οἰκτιροῦν, τῆς μεγάλης Βουλῆς σου τὸν Ἄγγελον, εἰρήνην παρεχόμενον, ἀπέστειλας ἡμῖν. (Κανόν. τῶν Χριστοῦ, β' ε'.). Ναί, εὐσεβεῖς λατρευταὶ τοῦ αἰωνίου βροφῆτος, τὸ μέγα ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐταπεινώθη τόσον, εἶναι ἡ εἰρηνοποιῆσι πάντος τοῦ κόσμου. — Ἦλθεν, ἵνα εἰρηνοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ, μετὰ τοῦ πλησίον, καὶ μετὰ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ!

Ὁ ἄνθρωπος εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων ἤρξατο νὰ βυθίζηται εἰς τὴν κλίαν, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἔχῃ σχέσιν τινα καὶ κοινωνίαν μετὰ τοῦ ἀγίου Θεοῦ τοῦ βδελυτταμένου καὶ ἀποστρεφόμενου τὸ κακόν. Ἡ ἁμαρτία ἦτο ὡς φραγμὸς, ὅστις ἠμποδίζε τὸν ἄνθρωπον νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν ἄγιον Θεόν. Ἦτο μεσότοιχον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ (βρα Ἐφ. β'. 14-12). — Κεχωρισμένος λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὑπάρχων ἐχθρὸς αὐτοῦ ὡς παραβαίνων καθ' ἐκάστην τὴν θεῖον αὐτοῦ νόμον, τίνα εἰρήνην ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μετ' αὐτοῦ; Πῶς δ' ἦν δυνατὸν νὰ εἰρηνεύῃ καὶ μετὰ τοῦ πλησίον; Εἰς ἐχθραν δ' ὄντα πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸν πλησίον, ἡ συνειδήσις, ὁ ἀκάματος ἐκείνος φρουρός, ὃν ὁ Θεὸς ἐθήκε φύλακα τοῦ νόμου αὐτοῦ ἐντὸς ἡμῶν, δὲν ἔφηνεν αὐτὸν βεβαίως ἡσυχον, ἔνευ τύψεως.—Ὄντω λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος βεβουλισμένος εἰς τὴν ἁμαρτίαν εὐρίσκειτο ἔνευ εἰρήνης, ἔνευ ἡσυχίας, ἔνευ ψυχικῆς τινος γαλήνης, καὶ ἦτο, κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν (νξ'. 20), ὡς ἡ τεταραμμένη θάλασσα, ἧς ὕλα τὰ βάθη ἀνακυκῶνται. Ἦτο εἰς ἐχθραν πρὸς τε τὸν Θεόν, τὸν πλησίον, καὶ ἑαυτόν.

Ἰδὼν λοιπὸν αὐτὸν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ὁ εὐσπλαγγνος Θεὸς ἐλυπήθη αὐτόν καὶ δὲν ἠρκίσθη νὰ κράξῃ πρὸς αὐτόν διὰ τῶν προφητῶν ἐλεγχτικῶς μόνον: «Εἰ ἦμουσας τῶν ἐπιτολῶν μου, ἐγένετο ἂν ὡσεὶ ποταμὸς ἡ εἰρήνη σου» (Ἠσ. μγ'. 28), ἀλλ' ἀπέστειλε καὶ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα, καθὼς πρὸ αἰῶνων εἶχεν ὀρίσει (Γεν. γ'. 15), γεννηθῆ ἕκ γενναϊκῶς (Γαλ. δ'. 4) καὶ σώσῃ αὐτόν.

Ἐγεννήθη λοιπὸν ὁ Σωτὴρ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου. Ἐσπαργανώθη ταπεινότητα ἐν τῇ φάτῃ. Καὶ ἐπὶ τέλους ἀνέβη εἰς τὸν Σταυρὸν χύων τὸ αἷμα αὐτοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Τοῦτο δὲ τὸ ἄγιον αὐτοῦ αἷμα ἐκαμφε τὴν Δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ συγχωρήσῃ πάσας τὰς ἁμαρτίας εἰς τοὺς μετανοοῦντας καὶ πιστεύοντας εἰς τὸν σταυρωθέντα Σωτῆρα, καὶ βαπτισζομένους εἰς τὸ ἕριον τῆς ἁγίας Τριάδος ὄνομα, καὶ νὰ θεωροῖσιν αὐτοὺς τέκνα αὐτοῦ ἀγαπητά. — Ὄντω λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος συγχωρηθεὶς διὰ τοῦ ξηλαστικῶ καὶ ἀπολυτρωτικῶ θανάτου τοῦ Χρ-

στοῦ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ γυνόμενος υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἀγ. Πνεύματος τῆς λαμβανόμενης διὰ τῶν θεῶν μυστηρίων τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος, τῆς Κοινωνίας, κλπ., ἦλθε πάλιν εἰς σχέσιν καὶ κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ, ὡς εἶπομεν, εἶχε μακρυνθῆ, καὶ ὄντω διηλλάγη καὶ συνεφιλιώθη μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἁμαρτία ἡ κολλούσα αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἡ παράβασις τοῦ Νόμου, ἡ ποιούσι αὐτὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, συνεχωρήθη ἤδη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, μετανοήσαντα. Καὶ ὄντως ὁ φραγμὸς κατέπεσε, καὶ τὸ μεσότοιχον κατεκρημνίσθη, ὃ δὲ ἄνθρωπος εἰρήνευσε πρὸς τὸν Θεόν. — Ἀφ' οὗ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησεν εἰρήνην πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἦλθεν εὐθὺς εἰς σχέσιν καὶ κοινωνίαν πρὸς αὐτόν, τὸν εὐαρεστούμενον νὰ καλῆται «Θεὸς εἰρήνη» (Ῥωμ. ιε'. 33, κλπ.), παρωτρύνετο καὶ ἐνεδυναμῶτο ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ θεῖου αὐτοῦ λόγου εἰς τὸ νὰ ζητῇ καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον εἰρήνην. — Εἰρηνεύοντα δὲ ἤδη πρὸς τε τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον, ἡ συνειδήσις δὲν ἔκτυπε πλέον αὐτόν. Καθησύχασε λοιπὸν καὶ αὐτὴ. Οὐράνιος δ' εἰρήνη καὶ πνευματικὴ γαλήνη ἐβασίλευσεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ.— Καὶ ὄντως ὁ ἄνθρωπος ὁ πρότερον ὑπάρχων εἰς ἐχθραν πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον, καὶ ἑαυτόν, εὐρέθη ἤδη ἐν εἰρήνῃ. — Εἰς τίνα δ' ὀφείλει τοῦτο; Οὐχὶ βεβαίως εἰς τὴν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου; Τίς ἄλλος παρὰ αὐτὸς καὶ μόνος, ὅστις εἶναι ὁ Παντοδύναμος, ἠδύνατο νὰ ἐκταλέσῃ τὸ μέγα καὶ θαναταστὸν, τὸ ἔνδοξον καὶ σωτήριον τοῦτο ἔργον; — Αὐτός, ναί, αὐτὸς μόνος, ἐξετέλεσεν αὐτό!

III

Ἰδὼν λοιπὸν ποῖον ἦτο τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ πῶς ἐπετέλεσεν αὐτό.—Ἐφραγεν εἰς τοὺς πιστεύοντας ἔνευ διὰ τοῦ λόγου μόνου, ἀλλ' ἐκ καρδίας καὶ ἔργῳ εἰρήνην πρὸς τὸν Θεόν, εἰρήνην πρὸς τὸν πλησίον, εἰρήνην πρὸς τὴν συνειδήσιν αὐτῶν.—Ναί, ἔφραγεν αὐτοὺς εἰς εὐτυχιστάτην καὶ μακαρίαν ὕπνωσιν κατὰστασιν, εἰς κατάστασιν πνευματικῆς γαλήνης καὶ ἡσυχίας, εἰς ἁρμονίαν οὐράνιον καὶ ὕπνωσιν θεῖαν. Ἐύτυχεις οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην κατάστασιν! Εὐτυχεῖς δὲ καὶ ὅσοι, συναισθανθέντες τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς, κλίνουσιν ἐν πίστει τὴν καρδίαν αὐτῶν καὶ μετέχουσι τῶν θεῶν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας μυστηρίων τῶν δωρομένων τῇν θεῖαν τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριν, ἧς καρπὸς τυγχάνει ἡ τριπλῆ καὶ τριαδικῆ αὐτῆ εἰρήνη, τὸ μέγα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ δημιούργημα. Μακάριοι οἱ λόγοι τε καὶ ἔργῳ δυνάμενοι καὶ θέλοντες νὰ φάλλωσι

μετὰ τῶν ἀγγέλων τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Γεώργιος Σπ. Μακροῦς.

Ἡ ΕΝ ΤΟΙΣ ΙΕΡΟΙΣ ΝΑΟΙΣ ΚΗΡΤΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆ προνοίᾳ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἤρξατο ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐφέτῳ ἡ κήρυξις τοῦ θεῖου λόγου ἐνώπασε σχεδὸν τοῖς ὀρθοδόξοις Ναοῖς τῆς Ἱεροσολύμων, τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν περιχώρων ὑπὸ Κληρικῶν τε καὶ Θεολόγων ἀπὸ τῆς ἁ' Κυριακῆς τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας, τὴν καλὴν ἄρχῃν καὶ τὸ ἀξιωματικὸν παράδειγμα ποιουμένου αὐτοῦ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Γεωργίου.

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς δὲ Κυριακῆς ἐπαυλάβην ἐπ' αἰσίοις αἰωνοῖς καὶ ὁ Σύλλογος «Ἡ Ἀνάπλασις» τὸ πρὸς καιρὸν διακοπὴν ἐκ μέρους αὐτοῦ θεῖον κήρυγμα εἰς παραστάσει τῆς δωδεκάημερας ἐπαγγελίας παρέχων ἤδη πρὸς τὸ ἡμῶν περιοδικῶ αὐτοῦ καὶ διὰ ζωῆς φωνῆς πνευματικῆν τροφήν ὑπαινούσαν πρὸς ἀκοδομήν τῶν πιστῶν.

Καὶ κήρυξέ μὲν τοῦ θεῖου λόγου ἐκ μέρους τῆς «Ἀναπλάσεως» παμφηρεῖ ἐξελέγη κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου ε. ε. ὑπὸ τοῦ Διοκ. αὐτῆς Συμβουλίου ὁ γνωστὸς τοῖς ἐταίροις Σύμβουλος, ὁ καλὸς κἀγαθὸς καὶ ἐλλόγιμος κ. Θεόφιλος Γ. Κόντης, ὅστις ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου ὄκνησεν καὶ ἐξ εὐσεβείας διετέλει κηρύττων τὰ θεῖα λόγια εὐδοκίμως ἐν ταῖς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς ἐκκλησίαις καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐκκλησίῳν τὸ πρὸς Τιμόθεον (Α', δ', 14.16.) τοῦ Ἀποστόλου Παύλου παράγγελμα: Μὴ ἀμείλει τοῦ ἐν σοὶ χερσίσματος, ὃ ἐστὶν ἡ σοφία καὶ τὸ οὐτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου. Οὐ πρό πολλοῦ δὲ τύποις ἐξέδοτο δέκα ἐκ τῶν ἐκφωνηθειῶν εὐαγγελικῶς αὐτοῦ ὁμιλίαν.

Ἡ «Ἀνάπλασις» καθῆκον αὐτῆς ἐκπληροῦσα κατὰ τὰ κεκανονισμένα θέλει γνωρίζει ἐπίπε τοῖς φίλοις ἐταίροις τὸ περιεχόμενον τῶν καθ' ἐκάστην Κυριακῆν τοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ ἱεροκήρυκος αὐτῆς ἐκφωνουμένων λόγων, καταχωρίζουσα ἐν τῷ ἡμῶν περιοδικῶ μέρει αὐτῶν ἢ περιλήψιν πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ.

Καὶ διὴ τὴν μὲν ἁ' Κυριακῆν 17 Νοεμβρίου ὁ κ. Θεόφιλος ποιῶν ἐναρξεν τοῦ θεῖου κηρύγματος ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου εὐκρίτως ἠορμήνευσε τὴν περὶ τοῦ ἕφορος πλοῦσι οὐ περιουσίαν τοῦ εὐαγγ-

γελίου τὴν δ' ἐπομένην 24 λήξαντος ὁμιλήσεν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἀναπτύξας δεύτως τὴν περὶ τοῦ πλοῦσι οὐ περιουσίας καὶ τὴν Κυριακῆν ἐκείνην ἀναγνωσθεῖσαν περιουσίαν τοῦ εὐαγγελλίου τὴν μεθεπομένην Κυριακῆν 1ην Δεκεμβρίου ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Πεντακτίῳ διηομήνευσε τὴν περιουσίαν τοῦ εὐαγγελλίου περὶ τοῦ προζαιτούντος τυφλοῦ τοῦ ἐπανηλυμμένου κρᾶζοντος «Τίε Δαβὶδ, ἐλέησόν με», καὶ διὰ τὴν πίστιν του ἀναβλέψαντος καὶ σωθέντος. Καὶ τέλος τὴν προλαβούσαν Κυριακῆν 8 Ἰταμένου ὁμιλήσεν περὶ τῆς γυναικὸς τῆς μὴ δυναμένης εἰς τὸ παντελὲς ἀνακύψαι καὶ διὰ τὴν πίστιν αὐτῆς πρὸς τὸν θαναταουργὸν Ἰησοῦν ἐντελῶς λαθεῖσθαι.

Καὶ σήμερον μὲν παραθέτομεν ὡς δόγμα τινὰ τῆς περὶ τοῦ πλοῦσι οὐ περιουσίας ἠθικῆς αὐτοῦ ὁμιλίας, ἐν δὲ τῷ προσεχεῖ φύλλῳ μέρους τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ τῆς γενομένης κατὰ τὴν γ' Κυριακῆν.

«Ὁ πλοῦσι οὐ περιουσίας ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ τινὲς τρόπῳ ἠδύνατο νὰ γείνη τέλειος, ἵνα κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀφοῦ, ὡς εἶπεν, ἐτήρησεν ἐκ νεότητός του τὰς ἐν τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ ἐπιτάλας τοῦ Θεοῦ, προζήλητε τῷ Ἰησοῦ καὶ ἠρώτησεν αὐτόν τί νὰ πράξῃ πρὸς τοῦτο. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὴν εὐσεβίαν τοῦ πλοῦσι οὐ περιουσίας νεανίσκου ἠγάπησεν αὐτόν καὶ τῷ ἔδωκε τὴν προσήκουσαν ἀπάντησιν, ποιήσας αὐτῷ καὶ τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἐκτός τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἐστιν ἀγαθός. Τί ὠραία καὶ ἐπιζηλῶς ἀρχὴ τῆς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ συνεταυθῆώς του! Καὶ βίως ὁ ἄλλως εὐσεβὴς κατὰ τὸ φαινόμενον οὗτος νέος λαβὼν ὡς ἀπόκρισιν ὅτι πρὸς τοὺς καλῶς καὶ ἀξιεπαύτως παραχθεῖσιν ὀφείλει νὰ ἐτελέσῃ καὶ τὸ ὑπολειπόμενον καθῆκον αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ τὸ σπουδαιότερον, νὰ διανεύῃ δηλαδὴ τοῖς πτωχοῖς τὴν περιουσίαν του καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τῷ Ἰησοῦ, ἀπῆλθε περίλυπος διότι εἶχε κτήματα πολλὰ καὶ δὲν ἐπεθύμει τὴν ἀπαλοτριῶσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἤθελε καὶ μετ' αὐτῶν νὰ γείνη τέλειος καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, ἃ ὁ Θεὸς ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν «ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος αὐτῶν» ὡς καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτοῦ. Κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀπάντησιν ὁ φιλοχρημάτος νεανίας παρ' ἐπίδα ἀπέτυχεν ἐκείνου, ὅπερ ἀπόδειξις, καὶ διὰ τοῦτο ἀπῆλθε λυπούμενος! Τί λυπηρὸν ἦν τῷ ὄντι τὸ τέλος τῆς μετ' ἐκείνου συνδιαλέξεώς του!

«Χάριν λοιπὸν τοῦ χροσίου ὁ πλοῦσι οὐ περιουσίας εὐαγγελλίου νεανίσκος ἀπέφορξε τὴν χάριν τῆς κλήσεως καὶ τὴν τελειότητα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ταύτης ἀπέδειξεν,

βει πάντα τὰ καλὰ, ὅσα πρὸς τοὺς ὁμοίους του ἐπρατεύον ἐπέλεον τὰς λοιπὰς ἐντολὰς πλὴν τῆς πρώτης, βίβιν εἶχον τὴν ἰδιοφρέλειαν καὶ τὸ προσωποικὸν του συμφέρον καὶ οὐχὶ τὴν ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐνέργειαν.

« Ἡ θεία χάρις φέρει τοὺς ἀνθρώπους πολ- λάκις εἰς συντριβὴν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἀλλ' ἢ εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καὶ τὰς βιωτικὰς μερί- μνας αὐτῶν ἀφοσίωσις καθίστησι τοὺς ἀνθρώ- πους αὐτοὺς ἀμελεῖς καὶ βραδεῖς περὶ τὴν ἐκ- τέλειαν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων καὶ δὲν τοὺς ἀφίρει ν' ἀκολουθήσωσι τῇ φωνῇ τῆς ἀληθείας. Οἱ πλείστοι ἐξ ἡμῶν ἐνχαριστοῦν- ται ν' ἀκούωσι πάντοτε περὶ θρησκείας, περὶ τῶν λαμπρῶν ἀνεῖς πλεονεκτημάτων καὶ περὶ τῶν ἐπωφελῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων, ἀλλὰ προκειμένου νὰ ἐγκολπωθῶσιν αὐτήν, τοὺς φρά- νεται τοῦτο δύσκολον, ἵνα μὴ εἶπω ἀδύνατον.

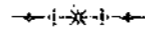
« Ὁ πλοῦτος καθ' ἑαυτὸν, ὡς ὕλη, οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ χρῆσις αὐτοῦ καθίστα τὴν ὕλην αὐτήν, τὸν πλοῦτον, πρὸξενον ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ· ὁ πλοῦτος διὰ τῶν θεληγῶν αὐτοῦ καὶ τῶν μα- ταιῶν καὶ κειῶν ὑποσχέσεών του, τὰς ἁπλοῖας παρέχει εἰς τοὺς ἀσθενῆ τὴν φύσιν αὐτῶν ἐ- χοντας καὶ τοὺς εἰς τὰ γῆνα προσκεκολλημέ- νους, δαλεάζει αὐτοὺς καὶ τοὺς καθίστα δού- λους ἀντὶ ἐλευθέρων. Ἐχὼν δὲ τὴν ἔδραν αὐ- τοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, ἐνῶ αὐτὰ δίκαιόν ἐστὶ νὰ κατέχωνται ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ παντός, γίνεται πρόσωπομα εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν βουλομένους ν' ἀκολουθή- σωσι τοῖς ἐχρεσι τοῦ Σωτῆρος καὶ λαβεῖν τὴν θέουσαν ἀληθῆ τελειότητα. Ὁρθῶς δ' ἀπεκίλευσε τὸν πλοῦτον καὶ ὁ σοφὸς Ἰσοκράτης ὅτι ἐστὶν ἀπῆρέτης μᾶλλον τῆς κακίας ἢ τῆς καλοκάγα- θίας.

Εἰς τὴν καλὴν ἕρα δικάσειν τῶν ἀνθρώπων ἢ εἰς τὴν κακὴν αὐτῶν πρόθεσιν ἐγκρατεῖα ἢ ἐν ψυχῇ ἀφελιμος χρῆσις τοῦ πλοῦτου ἢ πρὸς βλάβην αὐτῆς διαχείρισις τούτου. Καὶ εἰς μὲν τὸν εὐσεβῆ, τὸν ἀληθῆ καὶ τὸν γνήσιον χρι- στιανὸν καὶ εἰς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον ὁ πλοῦ- τος χρησιμεύει ὡς μέσον εὐποιῖας καὶ ὡς ἔρ- γανον πρόσφορον πρὸς διατροφήν τῶν πτω- χῶν, πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, πρὸς κη- ριζομαχίαν τῶν ὁρσανῶν, πρὸς περιθάλψιν τῶν ἐν φυλακαῖς, εἰς βοήθειαν τῶν ἀναπήρων, εἰς προστασίαν τῶν ἐκ γῆρατος ἢ συμβεβηκτόσ τινὸς καταστάτων ἀρχήστων, εἰς ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων, εἰς τελειοποίησιν τοῦ πλησίον, εἰς ἔδρασιν ἐργῶν ναῶν, εἰς σύστασιν ἐκπαι- δευτηρίων, εἰς συντήρησιν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, εἰς πλήρωσιν πνευματικῶν ἀ- ναγκῶν καὶ εἰς ἐκτέλειαν ἀγαθῶν μόνου πρά- ξεων γινόμενων ἐξ εὐλαρισμοῦ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον· εἰς δὲ τὸν ὁ-

νόματι μόνον χριστιανὸν, εἰς τὸν μὴ δίκαιον ἄνθρωπον, καὶ τὸν φεινόμενον φρόνιμος ὁ πλοῦτος χρησιμεύει ὡς μέσον πρὸς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν, πρὸς ἐρωταμόν καὶ πρὸς φθόνον, πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀνοήτων αὐτοῦ ἐπιθυ- μιῶν καὶ πρὸς μεταβολὴν αὐτοῦ ἀπὸ πλάσμα- τος κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν θεῖαν δημιουρ- γηθέντος εἰς ἄλογον ζῶον.

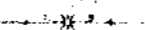
Ἄλλὰ καὶ ἐν ὁ οὐ κατὰ Θεὸν φρόνιμος διάσκορπίξῃ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς ἐλεημοσί- νιας καὶ τὰ παρόμοια καὶ ἐν γένει τηρῆ πάσας τὰς πρὸς τοὺς ὁμοίους του ἐντολὰς ἐκ συμ- φέρουτος καὶ κοσμικῶν ἐλατηρίων, ἀθετῆ δὲ τὰς δύο πρώτας ἐντολὰς, ἐξ ὧν ὕλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται, ὁ τοιαυτός ἐστὶ καὶ λέγεται ὑποκριτής καὶ εἰδωλολάτρης, ὁμοιάζων πρὸς τὸν τοῦ Ἰδουγγελίου πλοῦσιον νεανίσκον, ὃς ἀνεχώρησε ἀνερηροσημένος ἀπὸ τοῦ ἁγίου τοῦ Διδασκάλου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι ἦν τῷ ἀργυρίῳ προσηλωμένος. Ὁρθῶς λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίματο ὅτι, ὁ υἱ οὐκ ἔστι τὰ χροῖματα ἔχων τὰς εἰς ἐλ ἐύ- σονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Π. Κ.

Τοῖς κκ. ἀνταποκριταῖς καὶ ἀνδρό- μιταῖς ἡμῶν.

Παρακαλοῦνται οἱ κκ. ἀνταποκριταὶ καὶ συν- ὀρομηταὶ ἡμῶν νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν τῷ 81ῳ φύλλῳ ἐνδιαφέρουσαν γνωστοποίησιν τοῦ γραφείου τοῦ περιοδικοῦ. Ἀνυπόμειθα ὅτι πολλοὶ τῶν κ. συνδρομητῶν ἡμῶν, ἐνῶ βλέ- πουσι καὶ καλῶς γινώσκουσι τὰς δαπάνας καὶ τοὺς πνευματικὸς κόπους, οὓς ὑφιστάμεθα διὰ τὴν τακτικὴν καὶ ἐπιμελημένην ἐκδόσιν τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, δὲν θέλουσι μετὰ ἐπα- νειλημμένως παρακλήσεις νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἀπλουστάτης ὑποχρέωσέως, λ ἡ- γ ο υ τ ο ς ἢ ὁ ἡ τ ο ὁ ἔ π ο υ ς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰδρυν κ. Α. Καλ. ὄργ. 7,50. ἑλ.φθ. — Καλ- λίπολι κ. Π. Παρ. φρ. 40 ἑλ.φθ. — Ἀλεξάνδρειαν κ. Α. Σου. φρ. 23 ἑλ.φθ. — Ἀνάπιν κ. Γ. Μιστ. φρ. 13,50 ἑλ.φθ. — Κόρινθ κ. Κ. Σεν. φρ. 50,05 ἑλ.φθ. — Σάμον κ. Φ. Ἰου. φρ. 118,20 ἑ- λ.φθ. — Ἰήνον κ. Α. Ἀπερ. ὄρ. 10 ἑλ.φθ. — Ἀλ- μύρον κ. Ἰρ. Μιστ. ὄρ. 10 ἑλ.φθ. — Βουδν-Πέ- στην πινσο. Ἰρ. Ἰου. φρ. 14 ἑλ.φθ. — Κέρτζιον κ. Γ. Ἀσπρ. ὄρ. 40 ἑλ.φθ. — Κυδωνίης κ. Δ. Ἰον. φρ. 10 ἑλ.φθ. — Βατόν κ. Κ. Δημ. φρ. 102,20 ἑλ.φθ. — Ἀνδρον κ. Η. Πιστ. ὄρ. 20 ἑλ.φθ. — Πορταρέν κ. Ν. Σ. Νικ. ὄρ. 13,30 ἑλ.φθ. — Πά- τρας κ. Π. Παγκ. ὄρ. 10 ἑλ.φθ. Βόχριστιανὶ πρὸς τοὺς πληρώσαντας.

Τόποις Ἀ. Κολλαράκη καὶ Ν. Τριανταφύλλον — Κάτωθι τοῦ Δημοσίου —